

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

**Zijn we bewustzijn of
brein?**

**Waarom de
Theosofie niet haar
rechtmatige plek in
de wereld heeft**

**Werkelijke duur-
zaamheid**

**Karma, genade en
berouw**

**Golf = deeltje = deel
van het Geheel**

Afbeelding omslag:

De waterrimpels die deze zwemmende Canadese gans produceert, illustreren een natuurfeit: dat elk lichaam de condensatie of verdikking is van relatief etherische substantie, en dat dat lichaam continu golven of trillingen produceert binnen die omringende substantie.

Fotografie: Jack Borno, website "Discover amazing nature"

Licht op ...

Zijn we bewustzijn of brein?

34

Om een probleem op te lossen moet je breed kijken. En dat geldt zeker voor zo'n wezenlijke vraag als 'zijn we ons brein of niet?'

Herman C. Vermeulen

Waarom de Theosofie niet haar rechtmatige plek in de wereld heeft

36

In deze *keynote*-lezing van de Internationale Theosofische Conferentie in 2013 in New York, wordt de balans opgemaakt: hoe zou de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld kunnen krijgen?

Barend Voorham

Stop bitching, start a revolution

40

De journalist Brandt Corstius is op zoek naar initiatieven en technologieën die Nederlanders welvarender en gelukkiger kunnen maken. Een zeer zinvolle actie, waar Stichting I.S.I.S. aan bijdraagt door het opbouwen van een levensvisie gegrond op Eenheid.

Werkelijke duurzaamheid

44

Werkelijke duurzaamheid is momenteel lastig te herkennen. Een nieuwe praktisch toepasbare theosofische definitie kan uitkomst bieden.

Astrid Kramer

Karma, genade en berouw

49

De onverbreekelijke logica van oorzaak en gevolg is een grootse innerlijke stimulans tot een edel leven.

Barend Voorham

Golf = deeltje = deel van het Geheel

53

In de natuurkunde is het bekend dat een deeltje zich soms als golf kan gedragen. En een golf kan ook zich als deeltje gedragen. Maar hoe is dat begrijpelijk te maken? De Theosofia is bij uitstek in staat schijnbaar tegenstrijdige waarnemingen uit te leggen, door de achterliggende eenheid van alle dingen te laten zien — een gedachte waardoor we onze relatie met de Kosmos heel anders gaan begrijpen.

SC

Gesignaleerd

57

- » Gandhi in het gezin. Hoe om te gaan met een gewelddadig kind?
- » Een sobere president — José Mujica, de 'armste' president van de wereld

Uw Vragen

61

- » Sterven en geboren worden
- » Overwinnen van begeerten
- » Wat was er eerder: mensen of religies?

Activiteiten Agenda

64

- » Lezingen in mei 2014
- » International Theosophy Conference 2014

Licht op ...

Zijn we bewustzijn of brein?

De tijd van ons jaarlijkse I.S.I.S. Symposium nadert: het weekend van 17-18 mei. Dit jaar brengen we een onderwerp dat de gemoederen al lange tijd bezig heeft gehouden en nog steeds bezighoudt, namelijk: “Zijn we ons brein of niet?” Het blijkt een heel principiële vraag te zijn, die voor velen onder ons niet eenvoudig is te beantwoorden. Om de vraag in ons symposium in een juiste context te plaatsen, gaan we dit onderwerp in deze twee symposiumdagen verbreden en uitdiepen, en bespreken we de relatie van ons bewustzijn met ons brein aan de hand van een aantal stappen. Maar ook zullen vele nevenvraagstukken aan bod komen.

Gevraagd: brede visie

Dat dit vraagstuk wereldwijd een zeer grote actualiteit heeft, blijkt wel uit de vele publicaties hierover door zowel verdedigers van de ‘we zijn ons brein’-visie als van de ‘we zijn bewustzijn’-visie. Nu is een van de voorwaarden om tot de oplossing van een probleem te komen, het breed te onderzoeken. Elk vooringenomen standpunt produceert een beperking, bemoeilijkt de oplossing. Het vinden van een goede hypothese vereist een *open mind*. Wetenschappelijk en filosofisch gezien is er pas sprake van een goede hypothese, als deze alle verschijnselen rondom het vraagstuk kan verklaren. Een probleem oplossen doe je dus niet door het ene of het andere standpunt aan te hangen. Wat er van ons gevraagd wordt, is om vanuit de meeste brede visie naar het vraagstuk te kijken. We noemen dat graag: ‘met verwondering kijken’.

Het denken in twee kampen moeten we dus loslaten. De zaak ligt niet zo zwart-wit, in de zin van: ‘als we ons brein zijn dan moeten we alles met onze hersencellen kunnen verklaren’, of: ‘als we bewustzijn zijn dan moeten we alles vanuit ons bewustzijn kunnen verklaren’.

Wie of wat is verantwoordelijk?

Deze discussie houdt meer in naast het directe vraagstuk van bewustzijn en materie. Een van de belangrijkste aspecten bleek in het afgelopen jaar de vraag te zijn waar onze verantwoordelijkheid ligt. Als wij mensen niets anders dan cellen zijn, en als alles in de hersencellen wordt bepaald door biochemische processen, wie heeft er dan de verantwoordelijkheid voor wat we doen? Kan iemand dan op zijn verantwoordelijkheid worden aangesproken, als we uitgaan van de gedachte dat alles bepaald wordt door ons DNA en biochemische processen? Zouden we de conclusie kunnen trekken: ‘het zijn de cellen, en daar kunnen we niets aan doen’? Een aantal juristen kwam maanden geleden al tot de conclusie dat deze zienswijze een heikel pad is, aangezien de Nederlandse wetten, en het grootste deel van de internationale wetgeving uitgaat van de individuele verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van elk mens, als zelfbewust wezen met een eigen vrije wil en verantwoordelijkheid. Maar er zijn ook wetenschappelijke twijfels. Er is veel onderzoek gedaan om te bewijzen dat bepaalde hersenstructuren altijd dezelfde gedragingen of gedragsafwijkingen aansturen. En wat zien we: zelfs bij de meest simpele gedachtebeelden zijn er nauwelijks eenduidige reacties in die hersengedeelten te meten.

Wat is de mens?

Het vraagstuk 'zijn wij ons brein' *vereist een visie van wat een mens is*. Deze visie opbouwen is een van de meest principiële uitdagingen. Een mens is veel meer dan de combinatie van de gedragingen van al zijn cellen. Daar zijn veel voorbeelden van te geven.

Vanuit theosofisch standpunt, vanuit de theosofische uitgangspunten en visie, is dit vraagstuk geen probleem. Wat wij 'leven', 'bewustzijn', 'materie', 'kracht', 'stof' enzovoort noemen, zijn alle aanzichten van hetzelfde. Welke verschijningsvorm je ziet, is afhankelijk van hoe je kijkt en op welk niveau je kijkt.

Hoe ziet de oplossing eruit als we van de theosofische hypothese uitgaan dat alles bewustzijn is — een hypothese die in vele oude filosofieën en religies (geen godsdiensten) is terug te vinden. De gedachte is deze: bewustzijn, of beter gezegd 'bewustzijn' (wezens) kunnen zich in vele vormen manifesteren zoals kracht, stof, materie, magnetisme, elektriciteit, enzovoort. Achter al deze verschijnselen is steeds een nog diepere, ijlere, meer universele kracht werkzaam, waardoor er sprake is van een hiërarchische structuur, van relatief geestelijke tot relatief stoffelijke niveaus. Dan wordt de vraag veel meer: hoe diep en ruim willen we kijken? Welke verschijnselen willen we kunnen verklaren?

Achter elke kracht werkt een nog innerlijker kracht

Dat betekent dat wij zelf bepalen wat we als bewustzijn of als materie ervaren, afhankelijk van ons niveau van bewustzijn, van de bril die we opzetten. Als we alles wat we kunnen waarnemen 'materie' noemen, dan moeten we wel beseffen dat het toch om leven, om bewustzijn gaat: om wezens die op een lagere trap van ontwikkeling staan dan wijzelf. Terwijl alle wezens die we niet kunnen zien (maar die we soms als kracht waarnemen) zowel hoger als lager dan dat stoffelijke gebied kunnen staan. Met onze zintuigen zien we dus maar een bandbreedte van bewustzijn, en deze noemen we 'materie'. Maar hier volgt ook uit dat als we iets niet kunnen zien, dat nog niet betekent dat het daarom spiritueler is dan wij zijn. De onzichtbare gebieden bestaan namelijk uit gebieden die hoger zijn dan het stoffelijk gebied, en gebieden die lager zijn. Als we dit beeld in gedachten houden, zien we dat de discussie geen tweekamp is maar een hiërarchische vraag: er is een kracht achter onze hersenen die de hersencellen aanstuurt: een kracht die de informatie van onze zintuigen, via onze hersencellen, verwerkt en interpreteert.

Het lagere vloeit uit het hogere voort

Deze hiërarchische samenwerking van wezens binnen een groter bewustzijn is een grondgedachte uit de tijd van Plato, maar is ook in bijna elke oude religie terug te vinden. In de neo-platonische periode noemden de filosofen dit *emanatie*: uit het hogere komt het lagere voort. Niet dat het hogere het lagere uit het niets schept; nee, het hogere creëert een ruimte, een gebied, een werkingsfeer waarbinnen dit lagere – dat er al was – zich een bestaan kan bouwen en door samenwerking ervaring kan opdoen, tot groei kan komen.

Als men dit beeld van een hiërarchische structuur vasthoudt als uitgangspunt, kunnen alle uitingen van leven en de ermee samenhangende vraagstukken verklaard worden. Daarom zullen in het symposium ook een aantal vraagstukken die nauw samenhangen met het breinvraagstuk, zoals vrije wil, geheugen en dementie, aan bod komen. We hopen hiermee uw nieuwsgierigheid gewekt te hebben: aan u, als u wilt, de volgende stap.

Herman C. Vermeulen

Waarom de Theosofie niet haar rechtmatige plek in de wereld heeft

Tijdens de Internationale Theosofische Conferentie (ITC) die in augustus 2013 in New York werd gehouden, gaf Barend Voorham de hier onderstaande presentatie.

De redactie van *Lucifer* vindt deze lezing erg belangrijk, omdat ze een hechte basis biedt voor samenwerking tussen de verschillende theosofische organisaties. Daarom plaatsen we deze lezing integraal.

De volgende ITC zal plaatsvinden in Nederland en wel in Naarden. We hopen dat deze lezing een bijdrage kan leveren aan een nog hechtere samenwerking tussen alle theosofische organisaties.

Beste vrienden,

Toen ik voor de eerste keer in dit leven kennismakte met de Theosofie, was ik diep geroerd. Al mijn vragen over leven en dood, over rechtvaardigheid en lijden, werden beantwoord. Het was die voor mij tot dan toe onbekende mix van logica, mystiek en vooral mededogen, die me overrompelde.

Na enkele maanden vroeg ik me af hoe het mogelijk was dat slechts zo weinig mensen iets van de Theosofie afwisten. Er moet iets niet in orde zijn met hun pr, dacht ik. Waarom worden Theosofen niet uitgenodigd voor talkshows op tv? Waarom weten onze politici hier niets van? Waarom wordt op scholen geen Theosofie onderwezen? De Theosofie, die zo duidelijk leert dat de beste manier van leven

een mededogend leven is, verdient het toch beter bekend te zijn.

Ik heb veel van dergelijke reacties gehoord van mensen die pas de Theosofie leerden kennen. Waarom zijn er maar zo weinig mensen bekend met die gouden leringen, die je leven zo sterk verrijken?

Bestudeer de Theosofie, laat het in je hart leven en verspreid het

Ik sprak over dit onderwerp met de toenmalige Leider van Het Theosofisch Genootschap Point Loma, de heer Kok. Hij was een wijs mens. Hij leerde me dat ik deze kwestie niet buiten mezelf maar in mezelf moet plaatsen. Als ik wil dat de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld inneemt, dan moet ik deze kennisleer bestuderen, haar in mijn hart laten

Kerngedachten:

» Iedereen op aarde moet in de gelegenheid zijn de Theosofie te onderzoeken.

» De Theosofische Beweging is veel minder sterk dan ze kan zijn, vooral door gebrek aan samenwerking.

» De theosofische leringen vormen de logische basis voor mededogen: laat dus de Theosofie geen theorie maar een praktische leer zijn, toepasbaar op alle problemen.

leven en onder anderen verspreiden. Ik moet ervoor *werken*. Het is belangrijk dit te beseffen, want we zijn geneigd te denken dat anderen de oorzaak van onze problemen en mislukkingen zijn. Maar dat is niet zo.

Als we dus vaststellen dat de Theosofie niet haar rechtmatige plaats in de wereld heeft, dan moeten we niet anderen maar onszelf daarvan de schuld geven. Dat doet wellicht pijn, maar zoals Lao-tse zegt: “Ware woorden zijn niet mooi en mooie woorden zijn niet waar”.⁽¹⁾

Kan de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld innemen?

Maar eerst moeten we onszelf afvragen: wanneer heeft de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld? Als iedereen Theosoof is? Welnee!

Wanneer dan wel? Als iedereen op deze aarde ten minste weet wat Theosofie behelst en wat haar belangrijkste leerstellingen zijn.

Theosofen respecteren de vrije wil van iedereen. We zullen dus nooit proberen mensen tot de Theosofie te bekeren. Het heeft op geen enkele wijze zin om iemand onder druk te zetten. Iedereen moet in volle vrijheid beslissen of hij de theosofische waarheden wel of niet aanvaardt. Maar mensen zullen op zijn minst in staat moeten zijn om te kiezen. Ze moeten de gelegenheid krijgen om de theosofische leringen te kennen.

En op dit punt, beste vrienden, hebben we gefaald of gedeeltelijk gefaald.

Waarom weten 138 jaar na de oprichting van The Theosophical Society slechts enkele mensen iets van Theosofie? Komt dat omdat het menselijke denken langzaam verandert? Of komt het door het heersende antropomorfische denken? Zijn mensen niet geïnteresseerd? Komt het daarom dat de massa de theosofische ideeën niet kan begrijpen? Deze feiten hebben misschien ertoe bijgedragen. Geen enkele profeet is in zijn eigen tijd populair. We kennen Plato's gelijkenis van de grot: de man die uit die grot bevrijd werd, was niet geliefd toen hij zijn medemensen in de grot wees op hun illusoir bestaan. Ze wilden hem zelfs vermoorden.

Maar is dit de enige reden waarom de Theosofie op onze planeet niet de rol speelt die ze behoort te spelen? Ik denk het niet. Als dat waar zou zijn, dan hadden de Meesters van Wijsheid en Mededogen ons een onmogelijke opdracht gegeven. In een van zijn brieven spreekt Meester Kuthumi over een toekomstig continent van denken, waarvan de grondslagen zo stevig zijn gelegd, dat geen enkele tegenstand en domme kwaadwilligheid de zege

zal kunnen halen.⁽²⁾

En H.P. Blavatsky zegt in het laatste hoofdstuk van *De Sleutel tot de Theosofie* dat als de poging van de T.S. meer succes heeft dan die van haar voorgangers, de 21e eeuw een hemel zal zijn in vergelijking met de 19e.⁽³⁾

Het is dus mogelijk dat de Theosofie het denken en de harten van alle mensen zuivert. Natuurlijk is dat mogelijk! Daarom hebben de Meesters HPB in de wereld gezonden, om daar een begin mee te maken. Want als je de Theosofie grondig bestudeert, weet je dat iedereen in het hart van zijn wezen een edel, ja, een goddelijk wezen is. We moeten alleen leren het ook daadwerkelijk te zijn.

Bleven Theosofen verenigd?

Maar HPB waarschuwde ons. Theosofen moeten onzelfzuchtig, eerlijk, toegewijd en wijs zijn. Als dat niet het geval is, dan zal het Genootschap degenereren en een sekte worden. Er is zelfs een nog gevaarlijkere beproeving voor de leden van de T.S. In haar laatste brief aan de Amerikaanse Conventie verwijst HPB naar de oude parabel van de bos takken: verdeeld zullen ze onvermijdelijk één voor één gebroken worden; verenigd is er geen kracht op aarde in staat onze Broederschap te vernietigen.⁽⁴⁾

Daarom ben ik verheugd hier zoveel gelijkgestemde zielen te vinden. Want de ITC – deze verzameling Theosofen van verschillende landen en organisaties – bewijst onze sterkste wil om verenigd te zijn, opdat we de Theosofie in de wereld kunnen verspreiden.

Ongetwijfeld hebben we heel wat bereikt. In de westerse wereld is meer tolerantie. Meer dan vroeger erkennen mensen dat de religie van anderen ook een deel van de waarheid bevat. Ideeën van reïncarnatie en karma zijn, tenminste tot op zekere hoogte, bekender dan een eeuw geleden. Maar mededogende daden zijn nog zeldzaam. Er is nog een lange weg te gaan om de praktische Broederschap van alle mensen gestalte te geven. En als we daar niet in geslaagd zijn, moeten we niet de schuld aan anderen geven, maar moeten we naar onszelf kijken. Hebben we ons werk goed gedaan? Waren we onzelfzuchtig, eerlijk, toegewijd en wijs? En bleven we verenigd?

Natuurlijk waren er theosofische broeders in het verleden die hard en onzelfzuchtig voor de theosofische zaak werkten. Dankzij hen kunnen we elkaar nu hier ontmoeten op deze prachtige conferentie. Maar bleven we verenigd? Misschien is de belangrijkste reden waarom de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld niet heeft, het feit dat theosofische studenten niet samenwerkten. Ze handelden niet in gezamenlijkheid. Daarom waren ze niet in staat

de wereld te overtuigen van het belang van de Theosofie. Voor alle duidelijkheid: verenigd zijn wil niet noodzakelijkerwijs zeggen dat er één organisatie is. Sommige organisaties, politieke partijen of kerken bijvoorbeeld, mogen dan wel één organisatorische structuur hebben, ze zijn verdeeld in allerlei fracties en kennen allerlei soorten intriges. We moeten dan ook allereerst en vooral verenigd zijn in *gedachte*. Onze spirituele aspiraties en idealen moeten verenigd zijn. Onze doelstellingen moeten verenigd zijn. We moeten allen tezamen onzelfzuchtig voor de mensheid werken. Samen zijn we beter uitgerust om de praktische waarde van mededogen aan de wereld te laten zien.

Als ons denken en onze harten verenigd zijn, volgt het organisatorische deel vanzelf. Ik zeg niet dat de organisatie niet belangrijk is, maar als we in onze harten één zijn, dan zullen we ongetwijfeld de oplossing voor de problemen van het voertuig vinden, want de uiterlijke organisatie is het voertuig van het innerlijk deel van de Theosofische Beweging.

Verenigd zijn in ons denken en ons hart betekent ook niet dat we het altijd met elkaar eens hoeven te zijn. Ik vind eigenlijk dat het soms beter is het niet met elkaar eens te zijn, want als verschillende visies elkaar ontmoeten, kan daar een grotere Waarheid uit voortkomen, mits iedereen zich bovenpersoonlijk opstelt en niet aan zijn eigen mening hecht.

Alle serieuze theosofische organisaties delen dezelfde doelstellingen en de drie uitgangspunten zoals die door HPB in *De Geheime Leer* verwoord zijn. Het is natuurlijk en normaal dat we soms verschillen in visie op deze kernideeën, omdat die zo universeel zijn, dat wij, die nog niet universeel zijn, er slechts een deel van kunnen bevatten. Niemand heeft het monopolie op de waarheid of op wijsheid.

Niettemin zijn we verenigd in deze kernideeën en als we goed naar elkaar luisteren, zal onze kennis verdiept worden. De Theosofische Beweging kan daar alleen maar voordeel van hebben.

Verder is het goed zich te realiseren dat mensen bijna nooit over universele ideeën twisten. Conflicten ontstaan door details. We moeten dan ook niet emotioneel reageren – boos noch teleurgesteld – als onze ideeën niet de beste zijn of niet door anderen aanvaard worden. Natuurlijk moeten we de eerlijke opinie van onze mede-Theosofen respecteren, net zoveel als we willen dat onze eigen opinie gerespecteerd wordt. Als we in onze harten verenigd zijn – in het buddhische deel van ons bewustzijn – dan kunnen we zeker elk probleem oplossen.

Daarom denk ik dat je ten aanzien van organisatorische

zaken het best beslissingen kunt nemen op basis van consensus. Net als de *native Americans* – de Irokezen bijvoorbeeld – moeten we een algemeen beleid ontwikkelen, dat door iedereen geaccepteerd wordt, zelfs als dat enige tijd nodig heeft om zover te komen. In feite hoeft het ook helemaal niet zo moeilijk te zijn om tot consensus te komen; we werken immers allen voor het hoofddoel van The Theosophical Society.

Een kern van Universele Broederschap

Dat hoofddoel is het vormen van een kern van Universele Broederschap. Een kern bestaat alleen als de delen waaruit ze samengesteld is, verenigd zijn. Als Theosofen onvoldoende bij machte zijn om zo'n kern te vormen, is de invloed op hun medemensen gering. Als die kern sterk en stevig is, zullen zij anderen aantrekken en de vermenigvuldiging kan beginnen. Hoe sterker de kern, des te groter de magnetische aantrekkingskracht op de wereld. Dan zullen Theosofen nuttige medewerkers zijn van de Meesters van Wijsheid en Mededogen.

Als die kern hecht is, dan hoeven Theosofen niet meer elkaar aan te spreken, maar hebben ze de kracht en de tijd om zich te richten op de miljoenen en miljoenen die niets van de Theosofie weten.

Theosofie in eenvoudige woorden

Je tot het publiek richten, hoeft niet te betekenen dat je de technische Theosofie verkondigt. In de jaren dat de T.S. bestaat, hebben we een enorme hoeveelheid literatuur opgebouwd. Dat is heel nuttig en we kunnen het niet missen. Maar het is niet genoeg.

Een andere reden voor ons beperkt succes in het verspreiden van de Theosofie, ligt in het feit dat we niet in staat waren de theosofische kernideeën in eenvoudige woorden aan de mensen uit te leggen, zodat men de leer herkende en in het eigen leven kon toepassen.

Daarom moeten we de praktische waarde van de Theosofie aantonen. We moeten duidelijk maken dat de Theosofie een antwoord op alle moderne vraagstukken heeft, zoals vervuiling, oorlog, criminaliteit, ziekte, dementie, enzovoort. Een probleem kan enorm zijn, de Theosofie verstrekt altijd de middelen om ermee om te gaan en het op te lossen. Als we de Theosofie niet praktisch kunnen maken, zal het ons niet lukken onze broeders te bereiken die er helemaal niets van afweten.

Theosofie zijn

De beste manier om de praktische waarde van de Theo-

sofie aan te duiden, is de Theosofie te leven, te *zijn*. Iedere Theosoof kan het levende voorbeeld zijn van het feit dat hij dankzij de Theosofie in staat was om zijn leven op een ander, een edeler niveau te brengen. Als je de levende uitdrukking van mededogen bent, zal dat door je medemensen worden opgemerkt en ze zullen je daarover ondervragen.

We hoeven niet verlegen te zijn. Het mededogen vereist dat we onze oplossingen voor de wereldproblemen laten zien. We moeten ons theosofisch licht niet onder de korenmaat zetten. We moeten iedereen over de Oude Wijsheid vertellen, die we allen zo liefhebben en die ons leven betekenis en geluk geeft. Vertel het je burens, je vrienden, je collega's. We hebben veel om aan te bieden. Het zou zelfzuchtig zijn om de Theosofie niet te delen met anderen, die het zo vreselijk hard nodig hebben.

Daarom, als mededogen onze drijfveer is, moeten we creatieve ideeën ontwikkelen om de Theosofie te verspreiden. Er zijn zo veel mogelijkheden: lezingen, workshops, cursussen, tijdschriften, internet, symposia, deelname aan wetenschappelijke, filosofische en religieuze discussies. Het belangrijkste doel van ons werk moet zijn de Theosofie op een zodanige wijze van de daken te schreeuwen, in haar zuivere vorm en in eenvoudige woorden, dat iedereen haar kan toepassen. Laat veel meer mensen weten dat de Theosofie oplossingen aandraagt voor alle vraagstukken en problemen van het leven.

Theosofische leringen vormen de logische basis voor mededogen. Ze laten zien dat het Universum is opgetrokken uit Liefde. Liefde is het cement van het Universum. Iedereen kan dat begrijpen.

Dit, beste vrienden, is geen nieuwe boodschap. In haar laatste brief aan de Amerikaanse Conventie schreef HPB:

Wees Theosofen, werk voor de Theosofie. Theosofie voor en Theosofie na; want alleen haar praktische verwezenlijking kan de Westerse Wereld redden van die zelfzuchtige en onbroederlijke gevoelens die nu het ene ras scheiden van het andere, het ene volk van het andere, en van die klassenhaat en sociale strijd, die de vloek en de schande van de zogenaamde christelijke volkeren zijn.⁽⁵⁾

138 jaar na de stichting van de T.S. zijn we terug in New York, verrijkt met al die ervaringen uit het verleden. Ik ben ervan overtuigd dat als we vastberaden en verenigd blijven, we de Theosofie haar rechtmatige plaats in de wereld kunnen geven.

Laat dus Theosofie geen theorie maar een praktische leer

zijn, toepasbaar op alle problemen en voor ons allen een inspiratiebron van mededogen.

Referenties

1. Lao-tse, *Tao-teh-King*. Vele edities, vers 81.
 2. A.T. Barker (red.), *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*. Theosophical University Press, Pasadena 1979, blz. 51 en 58.
 3. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*. Theosophical University Press, Pasadena, Den Haag, München 1985, Besluit, blz. 286.
 4. H.P. Blavatsky, 'Letter to the American Convention'. Opgenomen in *H.P. Blavatsky Collected Writings*. 15 delen, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1990, deel 13, blz. 172.
 5. Idem, blz 174-5.
-

Stop bitching, start a revolution

Jelle Brandt Corstius, medewerker van de internetkrant *De Correspondent*, heeft het plan gelanceerd om in twaalf maanden te verkennen hoe Nederland ervoor staat. Elke maand is hij in een andere provincie. Hij is op zoek naar initiatieven en technologieën die Nederlanders welvarender en gelukkiger kunnen maken. Enkele onderzoeksterreinen zijn: voedsel, onderwijs, media en financiën. Ook de staat van religie wil hij onderzoeken.

Stichting I.S.I.S. heeft over de inrichting van Nieuw Nederland een uitsproken visie, die we Jelle Brandt Corstius hebben voorgelegd.

Kerngedachten:

» Een samenleving die zich technisch ontwikkelt, maar alles vanuit dezelfde levensvisie blijft bekijken, verandert niet wezenlijk.

» Religieus denken is heel wat anders dan godsdienstig denken. Religieus denken heeft als consequentie dat je alle aspecten van het samenleven – onderwijs, zorg, leiderschap, enzovoort – vanuit de *feitelijke* eenheid van al wat leeft vormgeeft.

» De religie van de toekomst is op een ethische, filosofische en wetenschappelijke grondslag gestoeld.

Aan Jelle Brandt Corstius

Hiermee willen we reageren op je verzoek uit *De Correspondent* om ideeën voor een beter Nederland aan te reiken. We willen dat graag doen met betrekking tot religie. Wij hebben daar een duidelijke visie op en menen dat die van het grootste belang is voor een open discussie over het nieuwe Nederland, ja, zelfs over een nieuwe wereld.

Hoewel we hier over ‘religie’ spreken, drukt het woord ‘levensfilosofie’ beter uit wat we bedoelen. Die levensfilosofie heeft betrekking op alles wat je doet en nalaat.

Al de verschillende onderwerpen waarvan je de stand van zaken in Nederland opneemt, staan niet los van elkaar. Zorg bijvoorbeeld heeft met energie te maken. Het vraagstuk

van ouderen, onderwijs en sociale cohesie is niet te scheiden van voedsel en media. Al die thema’s benader je vanuit een levensfilosofie.

Ieder mens handelt vanuit een bepaalde overtuiging. Zelfs als die achterliggende overtuiging voor jezelf niet helder is, bepaalt die toch hoe je tegen alle facetten van de samenleving aankijkt.

De Stichting I.S.I.S. heeft een uitgesproken levensfilosofie, die alles met religie, maar ook met filosofie en wetenschap te maken heeft.

Uiterlijke en innerlijke verandering

Er zijn mensen die, als ze over de toekomst praten, allerlei technische nieuwigheden te berde brengen die ons leven zullen veranderen: de smartphone die nog meer kan, robots die

het zware werk overnemen, enzovoort. Natuurlijk heeft technische vooruitgang wel invloed op ons leven, maar die invloed is slechts van ondergeschikt belang. De veranderende inzichten op hoe het leven ontstaan is, zoals die vorm kregen in de theorieën van Darwin en zijn opvolgers, hebben een grotere impact op de samenleving gehad dan het ontwikkelen van de gloeilamp.

Daarbij zijn we altijd geneigd onze eigen tijd als belangrijker te beschouwen dan die van het verleden. We geloven dat de computer en het internet ons leven op een ongekend drastische wijze hebben veranderd, maar was die verandering groter dan die van de radio en de tv?

Als we over de toekomst praten, moeten we daarom allereerst ons afvragen of onze visie op het leven aan verandering toe is. Als die niet verandert, als we dezelfde doelen en waarden behouden, zal de maatschappij slechts in uiterlijkheden veranderen maar niet wezenlijk.

Duurzaam geluk gezocht

In een uitzending van VPRO's *Tegenlicht* van 23 februari jongstleden gaf Rutger Bregman zijn visie op de ontwikkelingen van de laatste decennia en hoe onze toekomst er mogelijk uit gaat zien. Volgens Bregman leven we nu, vergeleken met vroegere eeuwen, in een Luilekkerland. We hebben welvaart, relatieve veiligheid, gezondheidszorg. Het ziet er naar uit, zegt Bregman, dat ook de ontwikkelingslanden steeds meer welvaart zullen krijgen. Met dit in ons achterhoofd moeten we onze samenleving opnieuw inrichten. We moeten nieuwe utopieën ontwikkelen.

Wat in die uitzending niet naar voren kwam is dat, de toegenomen welvaart ten spijt, het aantal depressieve mensen enorm is toegenomen. Er zijn wereldwijd miljoenen mensen die antidepressiva slikken. Er zijn nog eens miljoenen welvarende mensen die hun onrust en ongeluk in allerlei soorten van verslaving – alcohol-, drugs-, seks- en gokverslaving – trachten te smoren. Klaarblijkelijk pakt de welvaart niet voor iedereen goed uit.

Het lijkt op het verhaal van prins Siddhartha, die later Buddha werd. Hij woonde in het prachtigste paleis, voorzien van alle comfort die je maar kunt bedenken, was getrouwd met een lieflijke vrouw, maar niettemin gaf al deze luxe hem geen voldoening en wilde hij het leven buiten de paleismuren kennen. Toen hij geconfronteerd werd met een zieke, oude en dode man, wist hij dat zijn uiterlijk geluk niets waard was. Immers, we sterven allen. Alles wat we uiterlijk hebben opgebouwd, is niet duurzaam en verdwijnt. Deze wetenschap relativeert alle technische vooruitgang.

De functie van Religie

Naar onze overtuiging kan een harmonieuze samenleving alleen maar bestaan, wanneer er onder de bevolking min of meer consensus is over wat de zin van het leven is. Die zingeving kan alleen maar in een diepere kennis van het mens-zijn gevonden worden, een diepere kennis die we Religie zouden kunnen noemen.

We schrijven het woord *Religie* met opzet met een hoofdletter, omdat we het willen onderscheiden van *een* religie. *Een* religie is een godsdienst, zoals het Christendom of de Islam dat is. Een godsdienst is een stelsel van dogma's waarin je dient te geloven, gedragsregels die je dient te volgen en rituelen die nodig zouden zijn voor je zaligheid. Een godsdienst is hooguit een afgeleide van 'Religie', stromend water dat bevroren is geraakt.

Er zijn twee woordafleidingen van Religie: *religo* en *rele-go*. Het eerste Latijnse woord betekent zoiets als 'opnieuw verbinden'. Dat houdt in dat je je weer moet verenigen met de bron waaruit je voortkomt; terug naar de eenheid van het leven. De tweede woordafleiding komt van Cicero. Letterlijk betekent *rele-go* 'herlezen'. In meer overdrachtelijke zin duidt het op het kiezen van een levenshouding en die ook in de praktijk ten uitvoer brengen. Het heeft alles te maken met zelfdiscipline.

Als je deze twee begrippen combineert, krijg je de volgende definitie van Religie: het streven naar eenwording door discipline te betrachten.

Belangrijk bij Religie is dat het nooit van buiten mag worden opgelegd. Het is immers het product van ons eigen zoeken naar de zin van het leven, naar wat we in de kern *zijn*. Als je Religie probeert op te leggen, degenereert deze tot een godsdienst, of in de ergste gevallen tot een sekte. Dan is ze geen inspiratie voor harmonie, maar leidt ze tot disharmonie. Wie de krant leest, weet dat godsdienst de grootste bron van oorlog is. Waarom dat zo is? Godsdienst leidt tot afgescheiden denken. En als dat met een heilig sausje wordt overgoten, blijken mensen steeds weer tot alles in staat te zijn om hun vermeende god of goden te behagen.

Eenheid

Religie daarentegen kan nooit tot afgescheiden denken leiden. Religie gaat uit van eenheid. Religie verbindt daarom altijd.

Toch lijkt dit een tegenstrijdigheid. Als je oppervlakkig om je heen kijkt, zie je immers helemaal geen eenheid. Mannen verschillen van vrouwen, alloctonen van autoctonen, Europeanen van Afrikanen, een intellectueel

van een gevoelsmens, ja, wie verschillen er niet van elkaar. Zeker, mensen zijn niet gelijk. Er zijn geen twee mensen identiek aan elkaar. Zouden ze dat wel zijn, dan had je geen twee mensen, maar dan was het er slechts één.

Maar waar het om gaat is, dat achter of in of door al die verschillende mensen *iets* werkt, wat in allen hetzelfde is. Ofwel, achter de verscheidenheid verschuilt zich de eenheid. Die eenheid is als een figuurlijke Bron, waar we allen uit voortkomen. Of om een andere vergelijking te gebruiken: we zijn allen de takken en twijgen van dezelfde boom. Daarom zijn alle mensen, ja, alle wezens gelijkwaardig. Die eenheid mag je de naam geven die je wilt: God, Allah, de Natuur, Brahman, Tao, het ENE, de Grenzenloosheid. Een naam kan echter nooit weergeven wat die essentiële eenheid precies is.

Hoe onderzoek je nu de waarde van deze ideeën? Beschouw die Eenheid als uitgangspunt, niet als een dogma. Bekijk in hoeverre de verschijnselen te verklaren zijn vanuit deze idee. Biedt ze geen logische oplossingen voor de levensvragen?

Kracht achter de verschijnselen

De eerste consequentie van deze eenheidsleer is dat achter alle verschijnselen – of het nu mensen, dieren, planten, sterren of atomen zijn – een kracht werkt. De dingen bestaan niet op zichzelf. Ze zijn op te vatten als projecties van iets anders.

Interessant is dat deze visie is terug te vinden in vrijwel alle filosofische en religieuze stelsels van de oudheid. In India spreekt men van *Mâyâ* (letterlijk: het gemetene) als zijnde

een illusie. Plato vergelijkt de verschijnselen met schaduw. Maar ook de nieuwste fysieke ontwikkelingen wijzen op het feit dat de voor ons zintuiglijk waarneembare wereld zich alleen maar zó voordoet, omdat ons menselijk bewustzijn die wereld op een beperkte, gekleurde manier interpreteert. Ze is niet werkelijk op zich.

De verschijnselen bestaan dus wel, maar ze bestaan als illusies. Dat wil zeggen dat iets anders ze projecteert, precies zoals een geprojecteerde dia wel bestaat, maar alleen dankzij een pc en een beamer. Wij kennen werkelijkheidswaarde eraan toe. We denken dat die dia op zichzelf bestaat en dat er geen projector achter zit.

Zonder Religie – dus zonder dat we van een kracht achter de dingen uitgaan – kennen we aan die illusoire wereld een overweldigend belang toe. Dan laten we ons geluk ervan afhangen. Dan denken we aan robots en nieuwe technieken, als we over de toekomst nadenken.

Religieuze mensen zullen meer aan een nieuwe mentaliteit denken, als ze een toekomstbeeld opbouwen. Hun Utopia is niet zozeer gebaseerd op allerlei uiterlijke zaken, maar zij zien een samenleving voor zich waarin mensen samenwerken, elkaar helpen en waarbij de ontwikkeling van begrip en inzicht in het leven zelf belangrijker is dan technische ontwikkelingen.

Eenheid toegepast

Religie heeft als doel het besef van eenheid te ontwikkelen. Dat geeft aan ieder individueel leven zin, maar het vormt ook de cohesie in de maatschappij. Mededogen en samenwerking zijn dan geen mooie sentimenten maar feitelijke beschrijvingen van de werking van de Natuur. De zorg, het onderwijs, het voedsel- en energievraagstuk — alle maatschappelijke facetten zullen vanuit het perspectief van Religie in een heel ander licht komen. Godsdienst belijdt je misschien alleen op zondag in de kerk, of op vrijdag in de moskee. Religie bepaalt het gehele denken en doen van mensen.

Om wat kleine hints te geven: het onderwijs stelt zich in onze visie vooral ten doel kinderen zelfstandig te leren denken. Ze leren op een evenwichtige manier al hun vermogens naar buiten te brengen. Het gaat erom dat ze zelf antwoorden geven op religieuze vragen. Al vanaf zeer jonge leeftijd kunnen kinderen nadenken over bijvoorbeeld de vraag: ben ik een lichaam of heb ik een lichaam? Verder zullen de 'economisch minder relevante' vakken even belangrijk zijn als de 'harde'. Het onderwijs staat niet zozeer in dienst van de economische ontwikkeling maar voor het creëren van een harmonieuze samenleving.

De achterliggende samenhang van de levensuitingen zorgt ervoor dat we heel anders met de enorme menselijke verscheidenheid en dus met ouderen, zwakkeren, gehandicapten, asielzoekers en misdadigers omgaan. Als de eenheid een feit is, moeten we niet naar sociale cohesie streven, maar ons realiseren dat die er is. Onze banden met elkaar, onze wederzijdse afhankelijkheden, onze wederzijdse verantwoordelijkheden, het zijn feiten — fundamenteel *groeps*overstijgend. Wij mensen horen zonder uitzondering bij elkaar. Daarvan moeten we ons bewust worden. We leven in een land, juist omdat we tot elkaar zijn aange trokken. Als we dit beseffen, zullen we ons niet afvragen hoeveel zorg kost op *mijn* belastingaanslag, maar zorgen we ervoor dat die er is. Ofwel, de keuzes die we collectief maken, zullen meer gebaseerd zijn op harmonie in de totale samenleving dan dat ze het individuele – vermeende – geluk van de enkeling bevorderen.

Toekomstige religie

Er moet dus een overkoepelende visie komen. Die visie wordt niet geaccepteerd omdat gezaghebbende mensen die min of meer opleggen, maar omdat iedereen de logica en waarde ervan ervaart, omdat iedereen die op waarheid kan toetsen en in de praktijk kan brengen. Belangrijk daarom is ook, dat je het religieuze denken niet loskoppelt van filosofie en wetenschap. Waar Religie antwoorden zoekt naar de zin van het leven, probeert de wetenschap te ontdekken *hoe* de wereld in elkaar zit. De filosofie geeft antwoord op het *waarom* der dingen, tenminste dat zou ze moeten doen. Deze drie facetten van het menselijk bewustzijn moeten samenwerken.

De huidige tijd laat zien dat mensen zich niet meer de wet laten voorschrijven. De kerken lopen leeg, omdat de kerkelijke dogma's niet meer te rijmen zijn met de wetenschappelijke feiten, het logische denken en wat mensen als juist ervaren. Mensen nemen niet zomaar iets op gezag van anderen aan.

Er zijn veel zogenaamde New Age-groeperingen. Hoewel die een zekere aanhang hebben, zal de Religie van de toekomst meer op werkelijk wetenschappelijke en filosofische grondslag gestoeld moeten zijn. Maar het allerbelangrijkst is, is dat ze een ethische grondslag voor de toekomstige beschaving biedt.

Stichting I.S.I.S.

Nieuwe ideeën nestelen zich traag in het denken van mensen. Oude gewoonten zijn taaie rakkers die zich niet gemakkelijk gewonnen geven. Het is daarom niet zo, dat

over enkele jaren of decennia Religie, zoals die hierboven omschreven is, het algemene denkpatroon bepaalt.

Maar er zijn pioniers: mensen die bewust deze ideeën leven en toepassen.

Ons project is het pogen deze pioniers bij elkaar te brengen, ze tot een kern te smeden. Niet om ze daarmee van anderen los te weken, maar om een inspiratiebron te vormen die anderen stimuleert ook zelfstandig na te denken. Kortom, Stichting I.S.I.S (International Study-centre for Independent Search for truth) promoot het onafhankelijke waarheidsonderzoek.

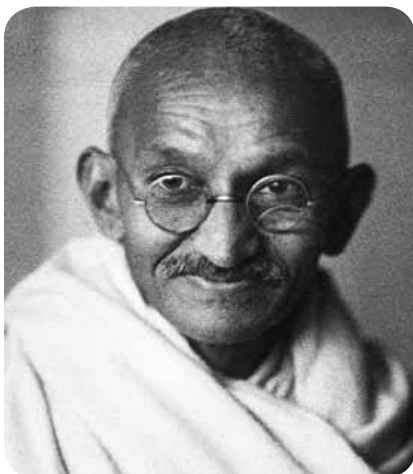
Het doel van Stichting I.S.I.S. is het vormen van een actieve kern van broederschap, door het bestuderen en verspreiden van kennis over de geestelijke achtergrond van mens en kosmos, vrij van dogmatiek. Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit de gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Stichting I.S.I.S. werkt uitsluitend met vrijwilligers. Door middel van onder andere cursussen, lezingen, workshops, symposia, publicaties en deelname aan discussies probeert zij haar doelen te verwezenlijken.

We komen graag naar je toe – of jij bent bij ons natuurlijk ook welkom – om onze ideeën nader toe te lichten.

Namens Stichting I.S.I.S.,
Barend Voorham

Gandhi: "Er is genoeg voor ieders behoefte maar niet voor ieders hebzucht."

Werkelijke duurzaamheid

Het woord 'duurzaamheid' wordt steeds vaker gebruikt en lijkt een modewoord te worden. Om ons heen worden duurzame pleinen, huizen en vakantieparken gebouwd, groente en fruit worden duurzaam verbouwd en huishoudens functioneren op duurzame energie. Voor een consument van een product of dienst is het vaak lastig om te beoordelen of iets werkelijk duurzaam is of dat het woord ten onrechte gebruikt wordt. Er zijn verschillende definities in omloop en daarnaast zijn we meestal niet in staat om het hele productieproces te bekijken. Het lijkt er daarom op dat het begrip te pas en te onpas gebruikt wordt. Aan de andere kant zorgt de populariteit van het begrip er wel voor, dat vele organisaties, bedrijven en overheden – al of niet uit overtuiging of uit strategisch denken – het streven naar duurzamer werken op de agenda zetten en soms al tot hun vaste beleid rekenen.

Een juiste praktisch toepasbare definitie zou een waardevolle bijdrage kunnen leveren. Dit artikel poogt hiertoe en behandelt de vraag: 'wat is werkelijke duurzaamheid?'

De oorsprong van duurzaamheid

De termen 'duurzaamheid' en 'duurzaam gebruik' hebben een ecologische achtergrond en komen oorspronkelijk uit de bosbouw. Later werden ze ook bij de visserij gebruikt om het principe te beschrijven dat natuur op een dusdanige manier moet worden beheerd, dat de natuurlijke structuren en processen niet principieel worden aangetast.

De meest gebruikte definitie voor duurzaamheid is in 1987 opgesteld door de VN-commissie-Brundtland

en luidt: "duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen".

In de praktijk betekent dit dus dat bij de visserij de hoeveelheid vis die gevangen kan worden niet groter is dan de groei van een populatie in een bepaald gebied over een bepaalde periode.

Spiritueel uitgangspunt

In bovenstaande definitie wordt vrij-

Kerngedachten:

» Duurzaamheid dient niet alleen naar de materiële kosten van producten of diensten te kijken maar naar de fundamentele Eenheid van wezens.

» We hebben de verantwoordelijkheid om de wereld beter achter te laten dan hoe we deze aangetroffen hebben. Duurzaamheid zou zich daarom moeten richten op de overgang van 'misbruik' of 'verbruik' naar 'gebruik'.

» In een duurzame samenleving handelen wezens in harmonie van woord en daad. Er zal dan genoeg zijn voor ieders behoefte.

wel geheel uitgegaan van een materialistisch uitgangspunt. Er wordt op materieel gebied gezocht naar een zo ideaal mogelijk evenwicht tussen ecologische, sociale en economische belangen. Hierbij worden grondstoffen, producten of diensten omgerekend naar materiële kosten. We kunnen daarbij denken aan de kosten om grondstoffen te winnen, machines die de grondstoffen verwerken, de compensatie voor de uitstoot van schadelijke stoffen door machines, de behoefte van mensen aan grondstoffen en de mogelijkheid om daarover te beschikken (transport). Zijn dit de enige argumenten waarop we producten of diensten op duurzaamheid kunnen beoordelen? De Theosofia vindt van niet en onderscheidt naast materiële kosten ook mentale kosten. Wat houden deze mentale kosten in? Bij mentale kosten kunnen we bijvoorbeeld denken aan de arbeidsomstandigheden van werknemers. Als we een waarde moeten geven aan wat het kost om kleding te laten maken door mensen die onder slechte omstandigheden uren achter elkaar dezelfde ‘geestdodende’ handeling moeten verrichten, dan zal dit een heel andere waarde zijn dan wanneer dezelfde kleding gemaakt wordt in een atelier waar de werknemers in een prettige werksfeer afwisselende taken uitvoeren, de mogelijkheid krijgen om nieuwe dingen te leren en gestimuleerd worden in hun spirituele ontwikkeling.

Het berekenen van een kwantitatieve waarde voor aspecten als werkomstandigheden lijkt lastig, omdat hier ook rekening moet worden gehouden met de mate van ontwikkeling van een persoon. Wat voor de een geestdodend is, kan voor een ander wel een uitdaging zijn. Toch is het mogelijk en kunnen categorieën opgesteld worden om een inventarisatie te maken en deze later om te zetten naar een mentale waarde. Binnen de sociologie en de ecologie wordt dit soort omzettingen van kwalitatieve naar kwantitatieve waarden ook gebruikt en kennen we ze onder de termen ‘sociaal kapitaal’ of ‘ecosysteemdiensten’.

Theosofische definitie van duurzaam

Om producten of diensten goed te kunnen beoordelen op duurzaamheid zou een fundamentele en zo universeel mogelijke definitie zeer wenselijk zijn. Hiermee kan ieder mens of iedere organisatie te allen tijde, waar dan ook ter wereld de grondgedachte van duurzaamheid vertalen en toepassen binnen zijn of haar eigen kring(en). We stellen voor om duurzaamheid te omschrijven als het besluit om van ‘misbruik’ en ‘verbruik’ naar ‘gebruik’ te gaan.

Misbruik is het inzetten van mensen of materialen zonder ons te bekommeren om hun ware aard en doel. We mis-

bruiken mensen als we hen met geweld dwingen dingen te doen waar ze zelf nooit voor zouden kiezen, bijvoorbeeld slavernij. Of, bij materialen, het zinloos gebruiken of verbruiken. Bijvoorbeeld het stoken van de kachel met het raam open of een stuk gaan rijden met de auto om kilometers te maken. Dan gebruiken we deze hulpmiddelen niet waar ze voor bedoeld zijn.

Verbruik zouden we kunnen zien als een aantasting van ‘kapitaal’. Een voorbeeld uit onze samenleving is wanneer we medewerkers in onze organisatie of ons bedrijf zo weinig rusttijd gunnen en hen zo lang of zwaar laten werken, dat we hen op den duur uitputten. Dat het werk in feite niet duurzaam uit te houden is en zij na korte of lange tijd gezondheidsklachten krijgen. Wat materialen betreft, ben je bezig met het opsouperen van je kapitaal als je de totale hoeveelheid grondstoffen laat afnemen. Door alleen de rente te gebruiken, blijft dat kapitaal in stand. Dus: als wij onze natuurlijke omgeving méér aantasten dan de snelheid waarmee die omgeving zich kan herstellen, dan verminderen we de mogelijkheden voor toekomstige generaties.

Wanneer we *gebruik* omzetten in een praktische kerngedachte zou die als volgt kunnen luiden: *handelen in harmonie met al wat bestaat, met al wat leeft*.

De nieuwe definitie in de praktijk

Laten we deze kerngedachte stapsgewijs proberen uit te werken, waarbij we steeds dichterbij een bruikbare definitie proberen te komen. Een eerste ruwe definitie zou kunnen zijn:

1. *De som van alle arbeid van mensen en goederen moet gecompenseerd zijn in de gebruikperiode.*

Deze bondige zin, die in feite een formule is, vergt wat uitleg. Bij alles wat we in onze samenleving doen, putten we uit de beschikbare voorraden: onze voorraden grondstoffen, materialen en arbeid (menselijke vitaliteit). We oogsten tarwe en andere planten, slachten dieren, halen metalen en andere grondstoffen uit mijnen, gebruiken energie, en laten onze medemensen voor een bepaald doel werken. Daartegenover staat, als het goed is, een positieve bijdrage doordat de gefabriceerde producten de menselijke welvaart en het menselijk welzijn verhogen, en doordat het proces zo wordt beheerst dat er voldoende tijd is voor mens en natuur om zich te herstellen. De vraag is nu: wordt het gebruik van de voorraden gecompenseerd door de positieve gevolgen? Immers, alleen dan kun je spreken van een situatie die je continu kunt volhouden. Als we daarnaast bedenken dat we een verantwoordelijk-

heid hebben om niet alleen de wereld in stand te houden maar de wereld juist ook BETER achter te laten dan hoe we deze aangetroffen hebben, dan komen we meer in de richting van een definitie als:

2. *De som van alle arbeid van mensen en goederen moet een positief voordeel opleveren aan het eind van de levensperiode van het product.*

Voor een volledige definitie, dienen we ook de fundamentele Eenheid van ieder wezen, die zich op twee niveaus (lichaam, ziel) uitdrukt, te bekijken. We hebben het dan over zowel de materiële als de mentale waarde van producten of diensten. De volgende definitie zou dan gebruikt kunnen worden:

3. *De algebraïsche som van alle arbeid van mensen en goederen (op twee niveaus berekend: materialen en mentale kosten) moet een positief voordeel opleveren aan het eind van de levensperiode van het product.*

Dus slavenarbeid en geestdodend werk moet uitgesloten worden (niet alleen gecompenseerd, zoals je bij punt 1 nog zou kunnen denken): het respecteren van de fundamentele grondrechten van elk mens geeft ook economische harmonie. Voorts zou arbeid stimulerend moeten zijn voor mentale en spirituele groei: alle taken in de samenleving kunnen met plezier en met toewijding verricht worden.

De materiële en mentale waarden van een Toyota Prius

Laten we eens kijken naar een voorbeeld. De Toyota Prius wordt in het algemeen beschouwd als een duurzame auto. Is dat zo?

Als we naar de materiële waarde van de auto kijken dan komen we al snel uit bij het brandstofverbruik ten opzichte van andere auto's en de uitstoot van schadelijke gassen. Het brandstofverbruik en de uitstoot van stikstofoxiden, koolstofdioxide en fijnstof van de Toyota Prius zijn lager dan bij een gemiddelde andere auto. Door minder fossiele brandstof te verbruiken blijft er meer brandstof over voor andere processen en door de verminderde uitstoot is de auto ook beter voor het milieu vergeleken met andere auto's. Hiermee lijkt het gebruik van de auto aan de definitie van duurzame ontwikkeling te voldoen. Als we dieper kijken en de materiële productie van de auto bestuderen wordt het al veel moeilijker. Dan moeten we doorrekenen wat de invloed van het maken van alle onderdelen op het milieu heeft, en daarbij komt gelijk de vraag op 'hoeveel niveaus willen we hierbij betrekken?' Voor de productie is materiaal nodig. Hoe is dat gewonnen? Wat voor effect

hebben de machines bij het productieproces gehad? En wat heeft dit aan materiaal gekost en vervuiling teweeggebracht? En hoe zit het met de machine die de productiemachines heeft gemaakt? Enzovoorts.

Als we vervolgens naar de mentale kosten rondom het productieproces van de auto kijken, zien we dat de auto zeer complex is en uit veel kleine onderdelen bestaat. Een groot aantal van deze onderdelen wordt in verschillende kleine bedrijven gemaakt waarbij werknemers (soms ook kinderen) onder slechte werkomstandigheden steeds hetzelfde werk moeten verrichten. Deze bedrijfsorganisatie staat bekend als het toyotisme. Deze gezinsbedrijfjes worden vaak door onderaannemers (of onderaannemers van onderaannemers) van het grote autobedrijf gecontracteerd. De arbeidsomstandigheden zijn vaak slecht. De spirituele groei van werknemers wordt onder deze werkzaamheden niet of nauwelijks gestimuleerd.

De mentale waarde van de Toyota Prius zou op basis van bovenstaande argumenten daarom niet als duurzaam kunnen worden beoordeeld.

natuur versus Natuur

Vanuit de Theosofia kan een onderscheid gemaakt worden tussen natuur en Natuur. Wanneer we praten over natuur (met kleine n) dan hebben we het over de zichtbare natuur, de uiterlijke wereld. Natuur met een hoofdletter N geschreven, verwijst naar het bewustzijn dat achter de zichtbare natuur werkt. Natuur met een hoofdletter N omvat veel meer dan we kunnen waarnemen. Vanuit de Natuur gezien is alles levend en met elkaar verbonden. Alle manifestaties in de natuur (lucht, water, planten, dieren, schimmels, mensen, mineralen) zijn een uiting van dit bewustzijn. De wezens zijn ook allemaal verbonden met elkaar via dit bewustzijn. Alle wezens beïnvloeden de omgeving om zich heen door te handelen. Hoe of wanneer er gehandeld wordt, is afhankelijk van de vrije wil die ieder wezen bezit.

Genoeg voor ieders behoefte

De nieuwe definities geven ons inzicht in onze behoeftes waarbij we dienen te beseffen dat we meer zijn dan een lichaam met voornamelijk materiële uiterlijke behoeftes. Onze behoeftes, dus dat wat we nodig hebben – en niet wat we misschien wensen – zijn maar voor een klein deel materieel van aard. Het laat ons tevens zien dat we een onderdeel zijn van een groter geheel en dat daar niet alleen rechten uit voortvloeien maar zeker ook plichten of verantwoordelijkheden. De mentale behoeftes komen hier

rechtstreeks uit voort.

Een logische vraag die hierbij gesteld kan worden is hoe ver reiken deze verantwoordelijkheden? Hoe ver moeten we gaan in onze keuzes om duurzaam te handelen? Soms zijn er veel stappen nodig om de noodzakelijke taken in onze samenleving te vervullen. In het productieproces van producten kunnen er bijvoorbeeld veel stappen zitten tussen grondstoffen en het eindproduct, waarbij we niet of nauwelijks meer kunnen overzien of het productieproces onder de juiste omstandigheden heeft plaatsgevonden. Het antwoord op deze vraag is in eerste instantie alleen kwalitatief te beantwoorden en richt zich op ieders eigen verantwoordelijkheid. Wanneer we allemaal zo ver mogelijk volgens bovenstaande definitie kijken naar het productieproces dan komen we elkaar vanzelf tegen.

Dan creëren we een samenwerking waarin we ons ervan bewust zijn dat we slechts één schakel zijn in het geheel. De enige vereiste is dat we – zo goed als we kunnen – over de grenzen van ‘onze opdracht’ durven kijken en het essentieel vinden om onze bezigheden harmonieus te laten aansluiten bij de taken van de leveranciers voor ons en de afnemers na ons. Zo zullen we een volledig duurzame keten realiseren. Kwantitatieve richtlijnen zijn hier niet nodig, ze zijn zelfs hinderlijk want al snel te star, al snel verouderd. Als we bewust naar onze eigen verantwoordelijkheden en behoeftes handelen vanuit ons geweten, dan zijn er genoeg middelen voor iedereen en kan iedereen zich mentaal ontwikkelen.

Sommige mensen zijn van mening dat enkel de afname van de wereldbevolking de sleutel is tot een duurzame samenleving. Vanuit de Theosofia wordt die gedachte niet ondersteund. Als we kijken naar de hoeveelheid middelen op aarde en de bevolkingsomvang, dan zien we dat het probleem ligt in de verdeling van de middelen en niet in de hoeveelheid mensen. Dat is ook eenvoudig te onderbouwen. Op basis van cijfers van de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties is berekend wat iedere wereldbewoner elke dag zou kunnen eten als de wereldvoedselproductie gelijk verdeeld zou zijn. Hieruit blijkt dat er meer dan genoeg voedsel is voor iedereen.⁽¹⁾ Daarnaast zien we ook nog eens dat er momenteel meer mensen sterven aan de gevolgen van overgewicht dan aan ondervoeding.⁽²⁾ Een duidelijk signaal van een groeiend verbruik – zo niet een *misbruik* – van ons voedsel.

Anderen beweren dat we bij ons streven naar duurzaamheid de verkeerde kant opgaan. Zo menen grote bedrijven die zaad voor de landbouw produceren dat de Europese Commissie het woord duurzaamheid veel te beperkt de-

finieert en de ontwikkeling van biologische productie als oplossing voor milieuproblemen zwaar overschat wordt. Zij menen dat alleen innovatie gericht op productieverhoging een oplossing is voor duurzaamheid omdat biologische landbouw veel minder intensief is en dus meer land en grondstoffen voor dezelfde opbrengst gebruikt. Duurzaamheid wordt volgens hen geoptimaliseerd als de hoeveelheid natuurlijke hulpbronnen (land, water, brandstof, mest) per eenheid nuttige gewasproductie het laagst is. Een zeer eenzijdige definitie menen wij, die alleen gericht is op de materiële kosten van een product en daarbinnen nog allerlei aspecten van duurzaamheid, zoals het gebruik van pesticiden en de gevolgen daarvan voor de water- en bodemkwaliteit en de biodiversiteit (waaronder insecten) buiten beschouwing laat.⁽³⁾

Een duurzame samenleving

Als we de uitgebreide definitie van duurzaamheid doordenken, combineren met wat we weten over de Natuur en we proberen dat vorm te geven in een maatschappelijk systeem, dan komen we uit bij het ideale kastensysteem. Let wel, hiermee bedoelen we niet het systeem zoals dat nu in India bestaat, maar een kastensysteem zoals het oorspronkelijk bedoeld was waarin ieder overeenkomstig zijn kwaliteiten handelt voor het totaal.

Een aspect hiervan wordt gevonden in *bhakti karma yoga* wat het perfecte vakmanschap betekent: het maken van iets voor een persoon wat hij nodig heeft, bijvoorbeeld een pak of een paar schoenen. De vakman maakt een pak of een paar schoenen dat precies op de gebruiker is afgestemd. De persoon die het product maakt, gaat volledig op in zijn opdracht en massaproductie past hier niet in. Omdat alles verbonden is met elkaar, geldt dus dat als je een aspect of wezen uitsluit of benadeelt in een (productie)proces of handeling, dit het geheel negatief beïnvloedt en daarom niet duurzaam is. De definitie geeft ons dus een veel bredere blik.

In feite komt het neer op wat in het Buddhisme verstaan wordt onder de tweede Pàramitâ: *harmonie in woord en daad*. Śīla, de sleutel van harmonie in woord en daad, is de sleutel die oorzaak en gevolg in evenwicht houdt en geen ruimte laat voor de werking van karma. In het licht van duurzaamheid zou je dit kunnen vertalen als ‘geen tekorten (materiële tekorten of ontwikkelingsachterstand) of overschotten (materiële overschotten of ontwikkelingsdruk uitoefenen waar iemand niet aan toe is; iets eisen wat iemand niet kan) creëren voor volgende generaties door op dit moment harmonisch te handelen’. Een zeer logische

beredening. Uit het oogpunt van reïncarnatie weten we immers dat *wijzelf* die volgende generaties zijn. Door nu disharmonisch te handelen, door niet mee te werken met de cyclussen in de natuur, stellen we de aanpak van de problemen alleen maar uit. Het is zaak om nu zo goed mogelijk te handelen. Naar beste kunnen.

Ook Plato beschreef dit in zijn dialogen over de ideale maatschappij.⁽⁴⁾ Door in te brengen naar vermogen en te nemen naar behoefte ontstaat een gemeenschap in harmonie. Om goede producten te maken, dient iedereen deel te nemen aan het werk overeenkomstig zijn ontwikkeling en krijgt iedereen zijn overeenkomstige stimulans uit zijn deelname. Een land waarin het volk vanuit deze mentaliteit leeft en werkt, zal ook uiterlijk gezien een vruchtbaar land zijn, zoals Plato prachtig beschreef in zijn boek *Critias*.⁽⁵⁾ In ons streven naar een duurzame samenleving dienen we misbruik en verbruik te vervangen door gebruik. Hierbij dienen we ons te realiseren dat mentale en materiële duurzaamheid nauw gekoppeld zijn en niet kunnen worden gescheiden.

In een ideale maatschappij zijn we ons dan ook bewust van de materiële en mentale kosten. Zo betalen we materie met materie en bieden we een mentale compensatie voor niet te vermijden eentonig werk met wijsheid en onderwijs: *geen duurzaamheid zonder mededogen*.

Referenties

1. <http://www.wereldmaaltijd.nl/berekening.htm>.
2. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/2925241/2011/09/23/Aarde-anno-2011-925-miljoen-hebben-honger-1-5-miljard-zijn-te-dik.dhtml>.
3. Tomas Vanheste, *De Correspondent*, 13 februari 2014, <https://decorrespondent.nl/732/is-ons-zaad-van-moeder-natuur-of-van-monsanto/41593491720-83ed3593>.
4. Plato, *De Staat*. Vele edities (universele Plato pag.), zie o.a.: 423d en 432b.
5. Plato, *Critias*, (universele Plato pag.) 110d-111e.

Karma, genade en berouw

In de natuur volgt op een oorzaak altijd een gevolg, waarbij de aard van de oorzaak de aard van het gevolg bepaalt. Aan de logica van deze wetmatigheid, die we ook kennen als de wet van karma, hoeft niet te worden getwijfeld. Maar deze logica wordt door sommige mensen die zeggen uit te gaan van karma, toch soms in twijfel getrokken. Ze menen dat deze universele wetmatigheid niet altijd werkt. In dit artikel laten we zien dat juist de onverbreekelijke logica van oorzaak en gevolg een grootse innerlijke stimulans is tot een edel leven.

Kerngedachten:

- » Zou op daden soms wel en soms niet een passend gevolg komen, dan leefden we in een chaotisch universum.
- » Niemand is in staat karmische gevolgen teniet te doen.
- » Iemand die berouw heeft, aanvaardt blijmoedig de consequenties van zijn daden.
- » Als we geen gevolgen op onze daden oogsten, werd ons de mogelijkheid tot groei ontnomen.

Is er iets in de natuur dat strijdig is met de wet van karma? Functioneren andere natuurwetten ook wel eens niet, zoals sommigen beweren dat dit bij karma het geval is? Is er iets in de wet van oorzaak en gevolg wat niet strikt logisch is?

Welnee, de weerstand tegen deze wetmatigheid van karma heeft niets met een gebrek aan logica te maken; ze komt voort uit emotie. Mensen kunnen soms de situatie waarin ze verkeren, of die van de wereld, moeilijk aanvaarden. Ze beschouwen sommige toestanden als onrechtvaardig. Ze protesteren er innerlijk tegen, vaak ook omdat ze de oorzaken van hun lot niet kennen. Ze zien anderen die, naar ze menen, in goede omstandigheden leven en er ontstaat jaloezie. Soms erkennen ze wel dat ze 'niet heilig' zijn, maar, zo zeggen ze dan, 'iedereen in mijn toestand zou het-

zelfde doen'.

Als je de problemen in het leven als te overweldigend ervaart, ontstaat er soms een diepe wens dat iemand anders ze wegneemt. Men gaat er dan blijkbaar van uit dat een 'hogere macht', iets buiten je, een reeds gecreëerde oorzaak teniet kan doen. Als je werkelijk berouw hebt, zo wordt gedacht, is er kans op genade. En genade betekent dat je verdiende 'straf' wordt kwijtgescholden, zodat een oorzaak geen gevolg krijgt. Zelfs in India, een cultuur waar reïncarnatie en karma eeuwenlang het gedachteleven bepaalden, heersen zulke ideeën: een bad in de heilige rivier de Ganges zou je van alle zonden bevrijden.

Gedane zaken nemen geen keer

Kan het resultaat van een daad echter weggenomen worden als de daad

al verricht is?

Ons antwoord is: nee, dat kan niet. Zelfs het denken van een gedachte heeft een consequentie, die, als de gedachte eenmaal gedacht is, haar uitwerking moet hebben. Zou op daden soms wel en soms niet een passend gevolg komen, dan leefden we in een chaotisch universum. Dan zouden wetmatigheden geen wetmatigheden meer zijn. Dan zou je aan elke natuurwet kunnen twijfelen. De wet van de zwaartekracht zou dan bijvoorbeeld soms buiten werking kunnen treden zonder dat daar een oorzaak aan ten grondslag ligt.

“What is done cannot be undone,” zegt Shakespeare.⁽¹⁾ Wat gedaan is, is kan niet ongedaan gemaakt worden. Gedane zaken nemen geen keer. Als je tarwe hebt gezaaid, kun je, als het koren opkomt, dit niet veranderen in rogge. Je kunt verrichte daden niet uitwissen, je kunt zelfs geen uitgesproken woord herroepen. Die daden en woorden zullen in karakteristiek overeenkomstige gevolgen opleveren.

Je kunt natuurlijk wel, als je meent dat je een verkeerde daad hebt verricht, zo snel mogelijk een goede daad doen. Maar die goede daad neemt het gevolg van die verkeerde niet weg. Dat moet zich uitwerken. Maar omdat er snel een andere daad verricht werd, zullen de effecten van beide daden zich min of meer gecombineerd voordoen. Stel dat je erachter komt dat je iemand onheus behandeld hebt, hetgeen tot een bepaalde disharmonie heeft geleid. Je besluit dat recht te zetten. De eerste daad is echter al verricht. De onheuse behandeling is een feit. De consequenties ervan kun je niet meer ontlopen. Maar als je snel daarop ook een daad verricht van een andere karakteristiek met betrekking tot de persoon die je onrecht hebt aangedaan, dan zal het gevolg daarvan snel volgen op het eerste gevolg. Daarmee wordt die eerste daad niet weggewist, maar je plaatst er wel een tweede naast, die een harmoniserend effect heeft.

Elimineren van karma?

Zou het rechtvaardig zijn als het gevolg van die eerste daad zal worden weggenomen? Je hebt immers oprecht berouw en probeert zo goed mogelijk de veroorzaakte disharmonie te herstellen.

Laten we deze vraag eens beantwoorden met een gedachte-experiment, waarbij we gemakshalve voorbijgaan aan de onmogelijkheid dat de gevolgen van oorzaken kunnen worden geëlimineerd. Laten we ons eerst een rechtvaardige samenleving voorstellen.

Een rechtvaardige samenleving is een hecht samenwer-

kingsverband. Iedereen weet zich een deel van het geheel. Iedereen brengt zijn vermogens en talenten in voor het geheel. Ja, in feite breng je jezelf in. Verder krijg je van de gemeenschap wat je nodig hebt. Je geeft wat je bent en neemt wat je behoeft. Je zult niet meer nemen, noch je inbreng weigeren. Je zult anderen daarom nooit schade berokkenen. Er heerst harmonie, niet in de betekenis van stilstand, maar een dynamische harmonie, waarbij niemand de belangen van anderen schaadt.

Wanneer ontstaat onrecht? Als je jezelf buiten de gemeenschap plaatst. Als je jezelf beter of belangrijker vindt dan anderen. Dat wil zeggen: als je zelfzuchtig bent. Op zo'n houding moet vanuit de totaliteit een reactie komen. En krachtens de wetmatigheid van karma is de karakteristiek van die reactie gelijk aan die van de actie. Je zult dus moeten ervaren wat het is om onrechtvaardig bejegend te worden.

Stel nu dat iemand – een god of een ander bovenmenselijk wezen – op basis van genade jou die ervaring van onrecht zou ontnemen, omdat die god meende dat je oprecht berouw toonde. Zou dat tot harmonie en rechtvaardigheid leiden? Wij denken van niet. Alleen degene die onrecht pleegde en dus de gemeenschap onthield wat die nodig had, kan de harmonie herstellen door recht te zetten wat hij verkeerd heeft gedaan. Hij blijft immers lid van de gemeenschap. Maar hij ontnam iets aan die gemeenschap en hield dat voor zichzelf. Hij gaf zijn talenten niet aan het geheel. Hij onthield die gemeenschap waar ze recht op had, ja, onthield haar in feite een deel van zichzelf, namelijk zijn inbreng in het geheel. Dus als je de gevolgen van zijn daden elimineert, elimineer je feitelijk hemzelf. Hij *is* zijn karma, zowel zijn ‘goede’ als ‘kwade’ karma. Hij *is* zijn eigen oorzaken en gevolgen. Hoe kun je die wegnemen? Bovendien zou genade bevoorrechtiging betekenen. Iemand's daden worden losgekoppeld van gevolgen, terwijl anderen die gevolgen wel hebben moeten ervaren.

De hele kosmos is gebaseerd op samenwerking en rechtvaardigheid. Die aspecten ondersteunen het universum. Als rechtvaardigheid weggenomen zou worden door genade, wankelde het universum. Niets zou meer zeker zijn. Wanneer is er genade en wanneer niet? Zouden er dan nooit meer gevolgen op onze daden komen, als we maar oprecht berouw toonden? Of zouden we soms toch wel moeten boeten? Uiteindelijk leidt zo'n zienswijze tot angst, zoals je dat in sommige christelijke kerken ziet. Men is er nooit meer zeker van of men de genade Gods deelachtig wordt. En als je die genade niet krijgt, ben je verdoemd! Er zijn Christenen die ontzettend bang voor

de dood zijn, omdat ze twijfelen of hun zonden kwijtgescholden zullen worden.

Gelukkig is het universum gebouwd op orde en wetmatigheid. Daarom kan niemand – zelfs de machtigste god niet – karmische gevolgen tenietdoen.

Zelfstandig rechtzetten van gepleegd onrecht

Wil iemand die berouw heeft over zijn daden trouwens wel dat de gevolgen die hij zelf heeft opgeroepen, worden weggenomen? Naar ons idee is het zo dat als je *werkelijk* berouw hebt, je dat helemaal niet wilt.

Werkelijk berouw ontstaat niet vanwege de voor jou benarde gevolgen die je daad heeft veroorzaakt. Als een misdadiger berouw toont, *omdat* hij in de gevangenis zit, is dat geen berouw over de daad die hij gepleegd heeft, maar over het pijnlijke gevolg ervan. Hij heeft berouw vanwege de straf. Hij kan zelfs het ernstige besluit nemen nooit meer te stelen, maar alleen omdat hij niet meer het risico wil lopen opnieuw in de bak te komen. Werkelijk berouw ontstaat als hij *inziet* dat zijn daad tegen de gemeenschap gericht was, dat hij onrecht pleegde, dat hij tegen de gewoontepatronen van zijn land en het mensdom inging en dat hij daarmee de disharmonie vergrootte. Werkelijk berouw houdt in dat je die disharmonie wilt herstellen. Je wilt je inbreng een ander karakter geven.

In plaats van kwietschelding van de gevolgen van zijn daden zal daarom iemand die werkelijk berouw toont niets liever willen dan blijmoedig de consequenties aanvaarden van wat hij bewerkstelligd heeft. Hij zou het hem onwaardig vinden dat iemand anders de rommel moet opruimen die hij zelf gemaakt heeft. Hij beseft dat er geen genade nodig is om van hem een beter mens te maken.

Karma: de wet van het herstel van de disharmonie

Hierboven omschreven we karma als de wetmatigheid van oorzaak en gevolg. Op zich is dit een goede omschrijving, maar als je karma vanuit een hoger niveau bekijkt, is ze de wet van het herstel van harmonie.

De natuur neigt naar evenwicht. En ‘de natuur’ is niet iets abstracts, maar is het totaal aan levende wezens van allerlei ontwikkelingsgraad: van ver ontwikkelde geestelijke tot nauwelijks ontwikkelde onzelfbewuste wezens. Alle delen van dat geheel hebben elkaar nodig. Geen wezen leeft in afzondering of afgescheidenheid. We leven dankzij elkaar. Ja, in feite zijn we delen van elkaar, behorende tot dezelfde ‘kosmische boom’.

De onzelfbewuste wezens, zoals dieren en planten, zullen zich instinctief scharen in dat geheel. De verder dan de mens ontwikkelde wezens doen dat zelfbewust. De mens staat tussen de onzelfbewuste en zelfbewuste wezens. Hij moet nog leren zich bewust in de totaliteit te scharen en zelfbewust zijn rol te spelen in het kosmische geheel. In dat leerproces maakt hij fouten. Hij verstoort de harmonie. Hoe majestueus werkt de natuur, want door de gevolgen die hij daarmee oogst, wordt hij in staat gesteld te groeien in bewustzijn en de harmonie te herstellen. Welke mogelijkheden tot groei zouden hem ontnomen worden, als hij door genade niet meer geconfronteerd werd met de oogst van zijn daden!

Bestaat individueel karma?

Er valt niet te tornen aan karma. Misschien dat men ons beticht van hardvochtigheid, omdat we welke vorm van genade dan ook ontkennen. Hetzelfde geldt natuurlijk voor ‘plaatsvervangend lijden’, of door bidden of vasten zich van het karma pogen te ontdoen. Mensen kunnen zo diep in de put zitten, dat ze menen er niet alleen uit te kunnen komen. Moeten we hen dan maar aan hun lot overlaten? Ons antwoord daarop is een volmondig ‘nee’. We moeten alles eraan doen om mensen te helpen, maar dat doen we niet door hun problemen voor hen op te lossen, want dat kunnen we niet; dat kan niemand.

Hardvochtigheid ontstaat als we zouden menen dat er puur individueel karma bestond. Oorzaken die door slechts één mens geschapen zijn en dus ook alleen door één mens ge-oogst worden. Maar zo werkt karma niet.

Karma bestaat dankzij de eenheid van het leven. Als er geen eenheid was, zou de natuur geen reactie kunnen geven. H.P. Blavatsky vergelijkt een daad met het gooien van een steen in een vijver. De golven zetten zich naar alle kanten in beweging, maar stromen uiteindelijk terug naar de plek waar de steen het water raakte.⁽²⁾

Dat betekent dat zodra we ergens van op de hoogte zijn, we er ook bij betrokken zijn en dus karmisch mee verbonden. Als we daarom iemand zien lijden, hebben we de plicht er iets aan te doen. Wat we eraan kunnen doen, is natuurlijk afhankelijk van onze wijsheid en mogelijkheden, maar we zouden in ieder geval moeten proberen het leed in de wereld te verzachten.

Daar komt nog bij dat we mensen moeten inspireren en aanmoedigen geen nieuwe oorzaken te zaaien, die hen in de nabije of verdere toekomst opnieuw in het lijden onderdompelen. Leer mensen de wet van karma. Zodra slechts de helft van de wereldbevolking reïncarnatie en karma in

hun juiste betekenis zou begrijpen, verdween al het grootste deel van het leed dat de ene mens de andere aandoet.

Kruis naar kracht

Ten slotte willen we hier voor al degenen die verdriet hebben nog een troostende gedachte naar voren brengen: het zijn nooit de omstandigheden die ervoor zorgen dat we gelukkig of ongelukkig zijn. De omstandigheden worden altijd ingekleurd door het waarnemend bewustzijn. Ofwel, de visie op de omstandigheden bepalen of je je gelukkig of ongelukkig voelt. Daarop zijn geen uitzonderingen.

Om een wat profaan voorbeeld te geven: een voetbalteam verliest. Voor de ene supporter is dat een reden om een week lang te treuren, de andere gaat er schouderophalend aan voorbij. Zo zijn er mensen die in grote weelde leven, maar niettemin depressief zijn, terwijl een ander die in armoedige omstandigheden leeft het toonbeeld van geluk en harmonie kan zijn.

Hoe beoordeel je de situatie waarin je verkeert? Daar gaat het om. En omdat iedereen de omstandigheden waarin hij leeft interpreteert conform het karakter dat hij zichzelf – op basis van oorzaak en gevolg – heeft gevormd, heb je zelf de sleutel in handen voor eigen geluk en ongeluk. Natuurlijk heeft de ene mens het wel erg zwaar: ziekte, sterfgevallen in de nabije omgeving, armoede. Zo iemand verdient meer dan ooit onze meedogende aandacht. En we helpen hem het best, als we duidelijk kunnen maken dat uiteindelijk deze situatie voor hem iets is wat hij in het diepst van zijn hart verlangd heeft. Uiteindelijk ligt de zin van het leven in groei en het ontwikkelen van een ruimere, spirituelere visie. In het hart van ieder mens is die drang naar ‘omhoog’, naar die spirituele wereld waarin het besef leeft dat alles en iedereen met elkaar verbonden is. Het lijden geeft ons de kans die visie scherper te krijgen. Daar komt nog bij dat alles wat je aan ellende op je bordje krijgt, nooit zo overweldigend hoeft te zijn, dat je in je bewustzijn eronder moet bezwijken. Je kunt in je bewustzijn harmonieus en onzelfzuchtig blijven. Natuurlijk kan het lichaam door ziekte of geweld sterven, maar niemand dan jezelf is in staat je visie op het leven af te pakken. In het Christendom is er een uitspraak ‘kracht naar kruis’. Dat betekent dat een buiten je staande god je beproeft maar dat je van die god ook de kracht krijgt om die beproeving te doorstaan. Maar waarom zou je door *een ander* beproefd worden? Waarom maak je een mens eerst ziek en geef je hem dan een medicijn?

Je zou de uitdrukking eerder om moeten draaien: ‘kruis naar kracht’. Dat ‘kruis’ wordt gevormd door de karmi-

sche oorzaken die we zelf gezaaid hebben. Die kunnen nooit sterker zijn dan onze kracht. En die kracht is ons karakter, dat evenzeer door karmische oorzaken gezaaid is. Als je deze visie hebt ontwikkeld, worden moeilijkheden uitdagingen. Elke hobbel op de weg, elke tegenslag die je ervaart, stelt je in staat in wijsheid te groeien, waardoor je problemen kunt oplossen en toekomstige moeilijkheden vermijdt. Naarmate je karakter dieper doordrongen is van de rechtvaardigheid, ja, het mededogen van de werking van karma, zal er zelfs geen wens naar genade meer in je opkomen.

Referenties

1. Shakespeare, *Macbeth*, 5e acte, scène 1.
 2. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*. Theosophical University Press, Pasadena, Den Haag, München 1985, blz. 190.
-

Golf = deeltje = deel van het Geheel

Kerngedachten:

- » Alles leeft, wordt innerlijk gedreven door bewustzijn.
- » *Golf = deeltje*: alle substanties zijn 'krachten in evenwicht', gekristalliseerd bewustzijn. We kunnen het vergelijken met de verschillende toestanden van water: damp, vloeibaar water en ijs.
- » *Golf = deeltje = deel van het Geheel*: elk wezen is als een wervel in een kustloze oceaan. We kunnen onszelf nooit los zien van het Geheel. De wervel is opgebouwd uit alle elementen van de oceaan, maar drukt die op zijn eigen wijze uit.

In de natuurkunde is het bekend dat een deeltje soms de eigenschappen van een golf vertoont. En een golf kan zich als een deeltje voordoen. Maar hoe is dat begrijpelijk te maken? De Theosofia is bij uitstek in staat schijnbaar tegenstrijdige waarnemingen uit te leggen, door de achterliggende eenheid van alle dingen te laten zien — een gedachte waardoor we onze relatie met de kosmos heel anders gaan begrijpen.

Wetenschappers hebben eind 19e, begin 20e eeuw ontdekkingen gedaan die de toenmalige visies op kracht en stof totaal hebben omgegooid. Maar als het gaat om het interpreteren, het logisch en begrijpelijk maken van deze ontdekkingen, tasten de wetenschappers nog in het duister. En wel vooral omdat ze aan bewustzijn nog niet de plaats geven die het toekomt. Een van die bijzondere ontdekkingen was de volgende: *alle* dingen hebben een deeltjes- en golf-karakter. Ze kunnen zich, afhankelijk van de situatie, voordoen als golf (een zich naar alle kanten uitbreidende stroom of invloed) of als deeltje (een afzonderlijk klontje substantie, op een bepaalde plek). Alle dingen hebben dus een *kracht*-kant en een *stof*-kant. De theosofische verklaring is fundamenteel, en daarom zo interessant: het heeft ook consequenties voor al onze andere vragen over kosmos en mens.

Het Grenzenloze

Wat is die theosofische verklaring? Het is deze: dat golf en deeltje, kracht en stof, twee aspecten of 'aanzichten' van een en hetzelfde zijn. Wat dat ene is ... dat is niet eenvoudig onder woorden te brengen, want het is de essentie van kracht en stof, van bewustzijn en stof. Het is onze diepste kern, de wortel van ons bestaan, maar niet alleen van ons maar van alle wezens.

In elke grote religie en filosofie wordt op een of andere manier getracht die Grenzenloze oorzaak aan te duiden. Vooral door te zeggen wat het niet is. Het is geen wezen, geen kracht, geen substantie, want het draagt alle mogelijke wezens, krachten en substanties in zich. Het is niet een ding, iets beperkts, want het draagt de grenzenloze verscheidenheid van verschijningsvormen in zich.

In *De Geheime Leer* verwoordde H.P. Blavatsky het zo:

Geest is de eerste differentiatie van (en in) RUIJTE; en Materie de eerste differentiatie van Geest. Dat wat noch Geest noch Materie is, dat is HET — de Oorzaakloze OORZAAK van Geest en Materie, die de Oorzaak van de Kosmos zijn. En DAT noemen we het ENE LEVEN of de Intra-Cosmische Adem.⁽¹⁾

Twee aanzichten van het Ene

Het beeld dat de oude Wijsheid, de Theosofia van alle eeuwen, ons tracht voor te houden, is dit: alle dingen zijn beziel, alle lichamen worden bijeengehouden en geleid door bewustzijn, door 'leven'. En met bewustzijn of leven bedoelen we niet alleen het typisch menselijke denk-bewustzijn, maar iets veel universelers: het vermogen om te handelen en te reageren. Zoals Plato het zou uitleggen, en hier vatten we zijn woorden samen: de ziel is de (enige) bron van alle beweging, en ze is tevens zelf-bewegend.⁽²⁾ Alle uiterlijke vormen bestaan dus als gevolg van een achterliggende kracht. Alle wezens hebben dus een bewustzijnskant en een stoffelijke kant, een stoffelijk instrument dat uit het centrum van bewustzijn is voortgevloeid. Maar als je nu vraagt of een wezen bewustzijn (geest) of substantie (stof) is, is het antwoord: de vraag is onjuist. Want bewustzijn en substantie zijn geen twee gescheiden, onafhankelijke dingen, het zijn de twee aspecten van het ENE Leven.

Oftewel: geest = stof = de twee aanzichten van het ENE. Dat klinkt abstract, maar deze formule houdt zeer veel in voor onze visie op het leven. Onder andere dat alle wezens fundamenteel Een zijn, niet 'zo nu en dan' maar altijd en principieel. We komen voort uit dezelfde Bron en zijn opgebouwd uit dezelfde kosmische krachten en substanties. Daarom is ook ons lot, onze uiteindelijke bestemming, onwrikbaar met elkaar verbonden. Zoals ook onze samenleving pas harmonieus kan functioneren als alle groepen zich er in kunnen ontplooiën.

Leven binnen leven

Nu bestaan er een oneindig aantal kosmosen, en kosmosen *binnen* kosmosen: de Theosofia gaat uit van de grenzenloosheid van leven, in alle opzichten. Elke kosmos is een levend wezen dat zich uitdrukt in vrijwel ontelbare minikosmosen: kleinere, ondergeschikte wezens die binnen de sfeer van de grote kosmos leven, en die een soort *verdichtingen* of *condensaties* van de grotere kosmos zijn. Precies zoals een mistwolk bij nauwkeurige inspectie opgebouwd is uit vele kleine druppeltjes, en elk druppeltje weer uit vele moleculen, enzovoort. Er is volgens

Lijst van termen

Geest: de eerste differentiatie van DAT, van het 'onnoembare'. De Geest is de Bron, het Zaad, de Kern en tevens de spirituele Top van een Kosmos. Elke Kosmos heeft dus zijn Geestkant, zijn innerlijke, leidende en drijvende kracht (en natuurlijk heeft hij ook zijn Stofkant). Deze beide kanten zijn te herkennen in elk wezen, ook in onszelf.

Stof: de passieve, substantiële pool van een gemanifesteerde kosmos, vertegenwoordigd door de grote groepen wezens die in onze kosmos pas aan het begin van hun evolutionaire reis staan.

Kracht: de krachten die wij waarnemen, vormen de 'geestkant' van onze fysieke wereld.

Golf: elk wezen straalt voortdurend een kracht of invloed uit, en die verspreidt zich als golven naar alle kanten, en in principe zelfs oneindig ver. Andere wezens kunnen deze golven opvangen als ze erop afgestemd zijn. Elk wezen zendt golven uit volgens zijn eigen ritme en patroon. De golven zijn op zich weer samengesteld uit talloze lagere wezens.

Deeltje: elk wezen heeft een uiterlijk instrument nodig om ervaring in de uiterlijke werelden op te kunnen doen. In de sub-atomaire wereld worden die lichamen 'deeltjes' genoemd want tezamen vormen die deeltjes atomen en moleculen. Alle lichamen zijn op zich weer samengesteld uit ondergeschikte wezens.

de Theosofia sprake van leven binnen leven: elk wezen maakt deel uit van een grootser wezen, en is zelf een kosmos voor de talloze kleinere wezens die zijn 'voertuig' of 'instrument' of 'lichaam' vormen. Ook wij mensen zijn zulke minikosmosen.

Van Een naar veel, en dan terug naar Een

Elk van die kosmosen heeft zijn eigen oorsprong in het ondeelbare punt waaruit ze is voortgevloeid. En wanneer een kosmos het einde van zijn bestaanscyclus heeft bereikt, trekt deze zich – samen met alle lagere wezens die tot die kosmos behoren – in een hogere Kosmos terug, in de toestand van zijn oorspronkelijke eenheid. Kosmosen worden dus geboren en sterven, en worden dan na een lange rusttijd weer geboren. Precies zoals alle wezens binnen een kosmos (de minikosmosen) dat doen: de Theosofia gaat uit van wederbelichaming. Tijdens de perioden van manifestatie manifesteert het ENE zich als tweevoudigheid, als een actieve, leidende krachtkant in di-

recte combinatie met een passieve, volgzaam stofkant. En tijdens de perioden van ongemanifesteerd ZIJN is die tweevoudigheid weer opgelost in zijn oorspronkelijke eenheid.

Stof is gekristalliseerd bewustzijn

Net als alle andere tegenstellingen zoals hoog en laag, groot en klein, en ver en dichtbij, zijn bewustzijn en stof relatieve begrippen. Wat bedoelen we ermee?

We bedoelen dat stof in feite gekristalliseerd bewustzijn is. Of, in meer natuurkundige termen gezegd, dat materie ‘krachten in evenwicht’ is. Geest, en dan bedoelen we het meest vergoddelijkte, meest universele en bovenpersoonlijke bewustzijn in een kosmos, is de *eerste* differentiatie van het Ene, en uit die goddelijke kern vloeien alle lagere elementen voort. Ze emaneren stapsgewijs uit het relatief hoogste beginsel, en aldus verschijnen de geestelijke wezens en werelden, de mentale wezens, de psychische en astrale wezens, en uiteindelijk de stoffelijke wezens — en hun bijbehorende werelden. Het proces is als waterdamp dat condenseert tot vloeibaar water, en dan bevroert tot ijs: drie toestanden van een en hetzelfde, ‘water’.

Stof is dus een toestand van ‘zijn’ die we – omdat ze op onze zintuigen compact overkomt – ‘materie’ noemen. Wat wij als stabiele stof ervaren is in werkelijkheid alles behalve bewegingloos, want het bestaat uit een ontzaglijk aantal minuscule wezens (atomen en atomaire deeltjes) die in een ondenkbaar hoog tempo trillen en op elkaar reageren – waarbij ze binnen een bepaald patroon, een bepaalde ordening blijven. Er is sprake van een hyperdynamisch evenwicht, die op onze zintuigen de illusie van ‘onbeweeglijke stof’ oproept.

Deze gedachten behoren wetenschappers niet vreemd in de oren te klinken, want zij hadden al ontdekt dat zeer snel vibrerende stralen (cosmische stralen en gammastralen) de eigenschappen gaan vertonen van een deeltje. Er is dus een glijdende schaal, waarbij de snel vibrerende stralen de meer stoffelijke zijn.

Kortom: wat wij stof noemen, is vol leven, vol bewustzijn, zij het leven in een relatief onontwikkelde toestand. Atomen en atomaire deeltjes zijn elementaire wezens met een nog nauwelijks ontwikkeld eigen karakter of een eigen wil. Ze dragen alle mogelijkheden van de geest – universele visie, zelfbewustzijn, wilskracht – in zich, maar die mogelijkheden sluimeren nog goeddeels in hun bewustzijn. Maar als dat dynamische evenwicht op een of andere manier wordt verbroken, dan blijkt dat er ontzaglijke krachten in stof verborgen liggen – denkt u bijvoorbeeld aan het losmaken van kernenergie.

Geest en stof zijn relatief

We bouwen het beeld nog wat verder uit. Geest en stof zijn dus twee aanzichten van hetzelfde Leven, maar wat bepaalt nu of we een ander wezen ervaren als een lichaam (een ding, een vorm) of als een kracht? Ook hier ligt de sleutel in de gedachte, dat geest en stof relatief zijn. Wat geest is voor ons, is stof voor een wezen met een veel groter en goddelijker bewustzijn dan wij. En wat stof is voor ons, is voor sommige zeer primitieve wezens niettemin ‘geest’, een leidende kracht. Het is dus een kwestie van verhoudingen (zie het schema hieronder).

		enz.
	geest	stof
geest	stof	
stof		

Geest en stof zijn relatief.

Als we onszelf, ons huidige menselijke bewustzijn eventjes als standaard nemen, dan ervaren we wezens als ‘krachten’ indien zij op een meer innerlijk gebied werkzaam zijn dan wijzelf, dus innerlijker dan het fysieke gebied dat onze zintuigen waarnemen. Pas als een wezen zich (ook) op ons fysiek gebied manifesteert, is het voor ons stof, een stoffelijke verschijning, een ‘deeltje’.

Als we echter zintuigen zouden hebben waarmee we op die innerlijke gebieden waarnemingen konden doen, dan zouden we ontdekken dat het om gebieden gaat die even objectief zijn voor hun bijhorende bewoners als ons gebied voor ons is. Dan zouden we bijvoorbeeld magneetvelden en elektrische velden als substantiële vormen en stromen kunnen waarnemen. We zouden zien dat wat we onnadenkend de ‘lege ruimte’ tussen de hemellichamen noemen, gevuld is met levende substanties, dat onze kosmos werkelijk een levende kosmos is.

Wie dit overdenkt, zal tot bijzondere conclusies komen, ook ten aanzien van zijn eigen rol. Want wij zijn de ‘goden’ voor bepaalde groepen wezens. Voor de celwezens en atoomwezens van ons lichaam bijvoorbeeld, zijn onze gewoonten natuurwetten. Hier komt onze essentiële verantwoordelijkheid om de hoek kijken voor alle wezens die onze invloed ondergaan.

Dus: golf = deeltje

De tweevoudigheid in de Natuur drukt zich overal uit, in elke wereld, en in elke bewoner van elke wereld. We herkennen het in onszelf, en ook overal in onze fysieke

wereld. Natuurkundigen noemen die twee aspecten soms massa & energie, en soms ook deeltje & golf. Sinds de 20e eeuw is een van de hoofdstellingen van de natuurkunde, dankzij het werk van innoverende denkers als Planck, Einstein, Bohr, Born en Weissenberg, dat alle deeltjes ook golven zijn, en andersom.

Waarom benadrukken we *alle*? Omdat deze tweevoudigheid in eerste instantie alleen in elektromagnetische straling (waaronder ons zichtbare licht) werd herkend. Licht was een golf en bestond tevens uit 'lichtdeeltjes' of fotonen, tot zover was men gekomen met de theorievorming. Dankzij een experiment met elektronen – die dus toen nog alleen als deeltjes werden gezien – werd ook het golfkarakter van elektronen ontdekt.

Golven in de aether

De Theosofia legt de logica hiervan uit. We zeiden al dat het Grenzenloze leven zich hiërarchisch uitdrukt. Geen enkel wezen bestaat geïsoleerd, maar is altijd deel van een groter Wezen, dat hij vermoedelijk 'de kosmos' zou noemen. Tegelijkertijd is hij zelf een kosmos voor de minuscule wezens die zijn lichaam (en innerlijke voertuigen) opbouwen en bezielen.

Heel de Ruimte is doortrokken van levende substanties en krachten, en nergens is er zoiets als een vacuüm, een absolute leegte. Zoals een vis in een oceaan met water leeft, en zijn lichaam in feite een condensatie of kristallisatie van die oceaan is, zo geldt hetzelfde voor ons mensen ten opzichte van onze Planeet. We leven binnen de levenssfeer van het Planeetwezen Aarde – die in de geschriften van de Oudheid de Aardse Aether wordt genoemd – en onze uiterlijke natuur is er een kristallisatie van, een verdichting van. Op zijn beurt is de Bol Aarde een kristallisatie binnen de omvattende Aether van het Zonnewezen, die uit nog etherischer stof is opgebouwd dan de Aether van de Aarde. En deze lijn kunnen we zo doortrekken, zowel richting het grote als richting het kleine.

Elk niveau van bestaan heeft zijn eigen aether, zijn eigen tussenstof. Er zijn dus vele aethers, in vele graden van ijheid. Ook onze zichtbare wereld met al zijn fysieke lichamen is uit een aether voortgekomen. Het bestaan van zo'n aether is enige tijd door de natuurkundigen ontkend, maar het grondidee is kortgeleden in feite weer in ere hersteld, namelijk toen op grond van theoretische en experimentele aanwijzingen erkend werd dat er een allesdoordringend veld moet bestaan die de atomaire deeltjes hun massa verleent: het zogenaamde Higgs-veld. In een vorig artikel in *Lucifer* zijn we hier uitgebreider op ingegaan.⁽³⁾

Kortom: elk wezen leeft en beweegt binnen een omringende tussenstof die relatief etherischer is dan zijn eigen lichaam. En de interactie tussen dat lichaam en die tussenstof (let wel, zowel ons lichaam als die tussenstof bestaan uit levende wezens!) produceert continu golven, vibraties die zich naar alle kanten verspreiden. En dat zien we dan ook altijd en overal gebeuren. Terwijl we lopen, produceren we trillingen in de lucht en in de grond; terwijl een schip of vogel zich over het water beweegt, produceert hij een boeggolf. Soms kunnen we die golven zien, maar soms ook niet, bijvoorbeeld in het geval van geluidsgolven of ultraviolet en infrarood licht.

Is het dan een verrassing dat ook elementaire deeltjes zoals elektronen 'een golfkarakter' hebben? Ook zij produceren boeggolven, in hún ether of tussenstof. G. de Purucker, die in de 20e eeuw de theosofische geschriften van H.P. Blavatsky van heldere toelichtingen voorzag, vergeleek het verschijnsel met een kogel die afgeschoten wordt en een enorme drukgolf produceert.⁽⁴⁾

Golf = deeltje = deel van het Geheel

Golf = deeltje = deel van het Geheel: deze formule vat de theosofische leer die we in dit artikel wilden aanduiden, samen. Geen enkel individueel wezen kan los worden gezien van het ENE LEVEN. Je kunt een wezen, dus wijzelf ook, goed vergelijken met een kolk of wervel in een kustloze oceaan: de wervel is opgebouwd uit alle elementen die de oceaan ook bevat, maar drukt die elementen op zijn eigen wijze uit.

Dit voorbeeld van de kolk wijst ook op het dynamische karakter van Leven. Bewustzijn, leven, betekent continue beweging, continue verandering van de ene toestand in de andere. Een volgend artikel richt zich daarom op de vraag: waarom worden we aangetrokken tot bepaalde wezens of toestanden, en afgestoten door andere? En hoe kunnen we dat sturen en veranderen? Oftewel, hebben we onze positie in ons Universum, en onze interactie met het Universum in de hand? Vragen die elk nadenkend mens zich stelt ...

Referenties

1. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. Deel 1, blz 258 (pag. orig. Engelse editie). Vele edities.
2. Plato, *Phaidrus*. 245c-e (univ. Plato-paginerings).
3. SC, 'Van Higgs-deeltje naar zwaartekracht naar Theosofia'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 35, december 2013, nummer 6, blz. 117-121.
4. G. de Purucker, 'What are cosmic rays?'. In: *Studies in Occult Philosophy*, Theosophical University Press, Pasadena 1973, blz. 141-142.

Gesignaleerd

Gandhi in het gezin

Hoe om te gaan met een gewelddadig kind?

In het *Volkskrant Magazine* van 12 april stond een belangrijk artikel over ouders die te kampen hebben met extreem gedrag van een kind.⁽¹⁾ Het probleem blijkt helaas vaak te escaleren zodat na een tijdje het kind de macht in handen krijgt, in plaats van de ouders. Soms ook mishandelt het kind de ouders. In andere gevallen is het kind juist gevaarlijk voor zichzelf.

Goedbedoelde adviezen in de zin van ‘dat moet je niet accepteren, dat moet je verbieden en afstraffen’ blijken zelden te helpen, sterker nog, ze verhevigen de strijd. Maar toegeven is ook onjuist. Dat vergroot eveneens de problemen! Wat dan te doen, als je als ouders – of leerkracht of hulpverlener – hiermee geconfronteerd wordt? In de afgelopen tien jaar is er een methode ontwikkeld om de vicieuze cirkel te doorbreken. Die methode is de zogenoemde ‘geweldloos-verzet-training’ van Haim Omer, hoogleraar psychologie aan de universiteit van Tel Aviv. Zijn methode gaat uit van een opvallend diep inzicht in de mens.

Verborgен huiselijk geweld

Huiselijk geweld komt vaker voor dan we in het algemeen beseffen. In veel gezinnen wordt het leed in stilte gedragen, en komt het probleem niet naar buiten. In zeker tien procent van de gevallen van huiselijk geweld gaat het niet om agressieve volwassenen maar om destructieve kinderen. En dat destructieve gedrag gaat soms zeer ver, is soms zeer gevaarlijk en bedreigend. Toch voelen de meeste ouders vaak zo veel schaamte dat ze de problemen nergens melden. Soms ook willen ze hun kind beschermen, of zijn ze bang dat de kinderbescherming hun kind afpakt.

Over uithuisplaatsingen gesproken: die blijken in de praktijk zelden een echte oplossing te zijn. Het probleem zit immers in de relatie tussen ouders en kind, en die relatie verbeter je niet door uithuisplaatsing.

Mocht u denken dat huiselijk geweld vooral in de gezinnen voorkomt die tot de onderste lagen van onze samenleving behoren, dan vergist u zich: het komt even vaak voor in de rijkere als in de armere wijken, even vaak bij hoogopgeleide als bij laagopgeleide ouders. Het is een algemeen probleem

in een samenleving, waarin de autoriteit van ouders niet een automatisch gegeven is. En natuurlijk: gelukkig is dat zo! Geen enkel nadenkend persoon wil terug naar blinde gehoorzaamheid. Maar we staan dus wel voor de opgave om het ‘leidinggeven’ over anderen vanuit een verbeterd inzicht en ideaal vorm te geven.

Het herstellen van de relatie tussen ouders en kind

In het genoemde artikel werden de lotgevallen van een gezin verteld, waarin de zoon al van jongs af onbeheerste woedeaanvallen had. Toen hij 14-15 jaar oud werd, was zijn agressie uitgegroeid tot bedreigende proporties. Hij gooide met eieren, smeed meubilair stuk, bedreigde zijn ouders, en weigerde op een gegeven moment naar school te gaan. De ouders voelden zich machteloos. Toen de ouders hulp zochten, werden zij meteen gewezen op de methode van Haim Omer, en die methode bleek – nadat ze die met veel geduld en inzet hadden toegepast – hun relatie met hun zoon in een positieve richting te kunnen ombuigen. De methode is zoals gezegd gebaseerd op geweldloos verzet, vanuit een opbouwende houding. Haim Omer werd geïnspireerd door de gedachten van Mohandas Gandhi en andere grote voorvechters en toepassers van geweldloosheid. Die gedachten combineerde hij met psychologische inzichten over de hechting van ouders en kinderen. Volgens hem gaat het niet om het aandragen van concrete oplossingen maar om het herstellen van de relatie tussen ouders en kind. Om dat te bereiken moeten de ouders de-escalerend reageren op wat hun kind doet. En dat is vaak het tegendeel van wat ze gewend zijn geraakt ... Zijn principe is: je kunt een kind niet dwingen zich anders te gedragen, maar je kunt wel je eigen houding veranderen, en daarmee een deur openen. Essentieel in deze methode is ook het inschakelen van burens, familieleden, vrienden, kortom, van belangrijke personen in en rondom het gezin. Ouders en kind staan niet in hun eentje, ze zijn deel van een veel grotere gemeenschap, van een veel grotere eenheid. Daardoor komen zowel ouders als kind uit hun isolement, en vooral uit hun sterke gevoel van geïsoleerd te zijn.

... en kan je een oplossing bedenken?

In het artikel werd beschreven hoe de ouders in het voor-

beeldgezin het aanpakten. Het begon met een aankondiging: ze vertelden op een rustig moment aan hun zoon dat ze een aantal zaken – niet veel, enkel de ernstigste misdragingen – niet meer zouden accepteren. Ze vroegen hem welke oplossing hij daarvoor kon geven. In de maanden erna herhaalden ze deze gesprekken elke keer als hun zoon een van die gedragingen vertoonde, bespraken ze dat met hem, maar let wel: dat deden ze nooit als de gemoederen verhit waren. Op de momenten dat hun zoon ging dreigen of smijten, zeiden de ouders: “Kijk, dat is nu het gedrag waarover we het hebben,” en vervolgens liepen ze weg. Wanneer de zoon dan op zijn kamer zat, gingen de ouders zijn kamer binnen, en herhaalden in alle rust hun verzoek: “We accepteren zus en zo niet; kan je een oplossing bedenken?” Als er geen gesprek komt, blijf je als ouders niettemin lange tijd rustig wachten, ten minste een uur lang.

Tegelijk moesten de ouders zelf ook leren weer redelijk aanspreekbaar te zijn, en ook zelf met veranderingen te komen, bijvoorbeeld de belofte te doen niet meer te zeuren, preken of boos te worden. En, misschien wel de sleutel tot alles: ze moesten hun zoon (weer) volledig accepteren als kind voor wie ze verantwoordelijkheid dragen. Ze moesten bij tijd en wijle laten zien dat ze hem belangrijk vonden, bijvoorbeeld door soms wat lekkers naar zijn kamer te brengen (de eerste keer dat ze dat deden reageerde hij zeer verbaasd) of een positief sms’je te zenden als hij die dag iets moeilijks te doen had. Je moet dus proberen op te houden met het ontlopen van je kind.

Doorgaan met doorgaan

Meestal zal het patroon zich nog diverse malen herhalen en zullen er vele ‘sit-ins’ volgen voordat er concrete resultaten te zien zijn. Zorg altijd voor de-escalatie, als je kind tracht de strijd aan te gaan. De gedachte is: ‘ik ben niet tegen jou, maar wel tegen je gewelddadig gedrag’. Ga dus de confrontatie aan vanuit het redelijke denken, op de rustige momenten. Vroeg of laat voelt het agressieve (of zelf-destructieve) kind dat het er kennelijk bij hoort, in het gezin en in de gemeenschap rondom het gezin. De mensen van buiten het gezin worden erbij geroepen niet om in te grijpen, en ook niet om achter een van de twee partijen te gaan staan, en evenmin om met het kind te gaan praten. Het klinkt wonderlijk, maar het gaat om hun betrokken aanwezigheid – en meer hoeft niet.

Als het kind met een oplossing komt, zul je die als ouders meestal accepteren, of je nu meent dat het wat is of niet. Gaat het fout, dan vraag je in je volgende gesprek:

‘Dit werkt kennelijk niet, kun je een betere oplossing verzinnen?’

Toepassen van de tweevoudige aard van de mens

We halen deze methode zo uitgebreid aan in ons tijdschrift, omdat het in onze visie gestoeld is op een dieper inzicht in de aard van de mens. Een inzicht dat we zeer duidelijk verwoord vinden in de theosofische boeken en artikelen. Laten we enkele van die oude wijsheden naar voren halen. Als eerste deze: elk mens heeft een tweevoudige natuur, een meer geestelijke en een meer persoonlijke natuur. De eerste is de reïncarnerende mens, dat deel in ons dat de bron is van onze idealen, redelijkheid en medemenselijk gevoel. Onze inzichten werken nooit door dwang of macht, maar altijd door geweldloze actie. In elk mens is er die kern – want hij IS DAT in wezen – en het gaat er dus om dat we ons daarvan bewust worden en uit die bron gaan tappen. Om te beginnen als ouders – als we weer naar het voorbeeld van huiselijk geweld door kinderen teruggaan – waardoor we ons agressieve kind de weg kunnen wijzen naar een andere kijk op het leven. Onze persoonlijke, egoïstische kant is onze lagere kant, en als die overheerst laten we ons meeslepen door onze duizendsoortige emoties, angsten, verlangens en gevoelens van zelfbehoud. Als die opspelen, is er weinig ruimte in ons denken voor onze hogere inzichten. Vandaar dat Haim Omer als ‘mantra’ hanteert: je moet het ijzer smeden als het koud is, oftewel, juist als de woeste golven van de emoties en agressie zijn gaan liggen.

Het kind voor de keuze stellen

Ook het feit dat deze methode zonder dwang werkt, komt voort uit wijsheid. Want door dwingen zul je je zoon of dochter nooit op andere, betere gedachten brengen, je zult hem of haar ook nooit zelfvertrouwen kunnen geven. En alleen anders denken leidt tot anders leven, nu en in volgende incarnaties.

Toch accepteer je niet zijn gedrag als het bepaalde grenzen overschrijdt. Want jij bent de verantwoordelijke ouder – en het kind moet voelen dat ieder lid van het gezin zijn eigen rol, plaats en verantwoordelijkheid heeft. Maar je hebt wel een wezenlijk vertrouwen in je kind. Je accepteert niet zijn gedrag, maar wel zijn mens-zijn. Dit alles wordt nog eens benadrukt door de aanwezigheid van vertrouwde personen van buiten het gezin.

Elke keer zul je in gesprekken het verkeerde gedrag aan de orde stellen, en vragen om het alternatief, om de andere,

betere weg — zonder die al voor het kind in te vullen! Precies zoals ook onze eigen hogere natuur, ons eigen geweten werkt: het geeft ons innerlijke waarschuwingen ('wees alert, ben je niet bezig anderen te benadelen'), waarbij het onze taak is onszelf een betere manier van denken en handelen te scheppen. Onze hogere natuur werkt immer met geweldloze overtuiging, en dat principe werkt dus in elk mens.

Je vervult de rol van het geweten

Dit, zo menen we, is de essentie van de methode. In feite vervullen de ouders de functie van het geweten. Ze waarschuwen. Daardoor — door resonantie — maken ze het geweten bij het kind wakker. Zagen we niet dat Gandhi hetzelfde deed toen India nog overheerst werd door Groot-Brittannië? In feite zeg je als ouder: ik weet het niet meer. Jouw houding doet afbreuk aan de harmonie in het gezin, werkt negatief uit op iedereen, ook op jezelf, maar ik heb geen middel om jouw gedrag te veranderen. Straf helpt niet en je bent niet vatbaar voor rede. Ik gooi echter niet de handdoek in de ring. Ik vecht voor harmonie — maar niet op jouw manier, ik doe het geweldloos. De werkwijze van Gandhi, als hij in hongerstaking ging, berust eigenlijk op hetzelfde principe. Het lijden van de ouders zal iets in het kind teweegbrengen, mits dat zonder klagen en zelfbeklag plaatsvindt, dus ten volle bovenpersoonlijk. Gandhi wist door vasten Moslims en Hindu's die elkaar naar het leven stonden, tot elkaar te brengen. De liefde van ouders voor hun kinderen moet het kind weer in contact brengen met zijn Hoger Zelf.

Dat betekent ook dat de ouders hun eigen lagere natuur volledig onder controle moeten hebben. En dat is heel moeilijk. Als je zoon of dochter met eieren gooit, is het moeilijk niet boos of geïrriteerd te raken. Het kan als ou-

der soms moeilijk zijn die kalmte te bewaren. In dit geval zou het goed zijn als een derde — een buur, familielid of wellicht een professional — deze functie tijdelijk overneemt.

De praktijk

Deze geweldloze methode is ook toepasbaar bij kinderen met andere problemen, zoals angsten, verslaving en eetstoornissen. Sommige kinderen zijn zelfdestructief, en dat is even ernstig als agressief. De methode draagt ook vele mogelijkheden in zich voor leerkrachten en hulpverleners. Hulpverleners zijn misschien vlot geneigd te gaan zoeken naar diagnoses, maar Haim Omer geeft ze deze boodschap: een eventuele verklaring of diagnose is nog geen excuus voor extreem agressief of zelfdestructief gedrag. Hij moet eerst zelf een innerlijke stap zetten. Theosofisch gezegd: eerst moet het kind enig zelfvertrouwen opbouwen bij het leiden en begeleiden van zijn lagere natuur, daarna zou het geschikt en bereid kunnen zijn om met een therapie te beginnen.

De methode van Omer is voor het eerst in Nederland toegepast door het Lorentzhuis, Haarlem. Een groeiend aantal cursussen zorgt voor grotere bekendheid, en grootschaliger toepassing. Er zijn ook twee vertalingen op de markt van boeken van Haim Omer: *Geweldloos verzet in gezinnen*, en *Nieuwe autoriteit: samenwerken aan een krachtige opvoedingsstijl thuis, op school en in de samenleving*. Wij hopen van harte dat de zeer waardevolle en hoopvolle inzichten die aan deze methode ten grondslag liggen, hierdoor een fors grotere toepassing verkrijgen.

Referentie

1. S. Rethans, 'Klappen van je kind'. Artikel in: *Volkskrant Magazine*, 12 april 2014, blz. 22-26.

Een sobere president – José Mujica, de 'armste' president van de wereld

In de ideale staat zoals Plato die beschrijft, zijn de leidinggevenden – de wachters noemt Plato hen – degenen die het minst delen in de materiële rijkdom van de staat. Plato gaat er namelijk van uit dat deze wachters voldoende filosofie hebben bestudeerd en er dus achter zijn gekomen dat aardse rijkdom op geen enkele wijze garant staat voor geluk en daarom ook niet nastrevenswaardig is. Zouden ze hun positie namelijk innemen vanwege een geldelijke

beloning, zo redeneert Plato, dan werden ze in plaats van de beschermers van het volk de vijanden van het volk. Deze strikt logische filosofie wordt in onze, op illusie drijvende, samenleving door de zogenaamde weldenkenden belachelijk gemaakt. Zo'n levenshouding is niet realistisch, roepen zij. Wie zou nog de verantwoordelijkheid van een leidinggevende functie willen hebben, als daar geen geldelijke beloning tegenover staat?

In een wereld waar het nauwelijks nog verbazing wekt als weer een bestuurder zijn positie en macht misbruikt om zijn eigen zakken te vullen en waar overheden onmachtig zijn om bankiers en *captains of industry* ten minste iets van hun waanzinnig grote inkomsten en bonussen in te laten leveren, lijkt het een absurd idee ervoor te pleiten een samenleving op te bouwen waar leidinggevenden minder verdienen dan hun ondergeschikten.

Maar zie, als een baken voor toekomstige samenlevingen rijst de gestalte van de president van Uruguay, José Mujica. Deze oud-guerrillastrijder, die onder de dictatuur in de jaren zeventig en tachtig veertien jaar in erbarmelijke omstandigheden gevangen zat, levert 90% van zijn salaris in. Omdat zijn vrouw, die senator is, ook een inkomen heeft, zo zegt hij, kan hij het meeste van zijn geld aan allerlei goede doelen schenken. Hij heeft simpelweg niet meer nodig.

Hij staat bekend als de armste president van de wereld. Het presidentiële paleis in Montevideo heeft hij verruild voor een eenvoudig huisje, waar hij zijn eigen groenten verbouwt. Hij heeft geen auto met chauffeur, geen bedienden en geen lijfwachten. Toch noemt hij zich niet arm. “Ik leef sober”, zegt hij. “Dat is iets anders. Mijn definitie van armoede is die van Seneca: mensen die veel nodig hebben zijn arm, want zij hebben nooit genoeg.”⁽¹⁾ Zijn sober leven heeft een goed doordachte grondslag. In een republiek, zo beweert hij, zijn mensen gelijk. Waarom zouden we voor de één een rode loper uitleggen en moet zijn paleis bewaakt worden, terwijl anderen in een krot wonen? President van een republiek is een functie zoals andere. Die functie vervul je naar beste kunnen. Daar hoeven geen privileges tegenover te staan. Daar moet je ook niet aan gehecht zijn. Daarom zal José Mujica zich voor een volgende termijn ook niet meer beschikbaar stellen. Verder baseert hij zijn soberheid op een besef van verbondenheid met anderen. De wereld produceert genoeg voor iedereen, zo laat hij voortdurend weten, maar niet voor de hebzucht van enkelen. Als we allemaal net zoveel energie zouden verbruiken als de bewoners van Noord-Amerika, hadden we aan drie aarden nog niet genoeg. Daarom gaat het erom sober te leven.

Niettemin heeft hij geleerd dat hij zijn levenshouding anderen niet kan opleggen. Hij kan slechts het voorbeeld geven.⁽²⁾

Hoewel de 79-jarige Mujica al drie jaar president van Uruguay is, is deze in de ogen van velen rare snuiter pas recent wereldnieuws geworden. Dat komt vanwege de liberalisering van softdrugs in zijn land. Ik ben tegen alle

verslavingen, verduidelijkt de president zijn standpunt, alleen verslaving aan liefde is de moeite waard. Maar ruim vijftig jaar *war on drugs* heeft onze samenleving totaal ontworicht. Nog erger dan drugs is namelijk de drugshandel. Het toenemende aantal moorden, de geweldsdelicten, de grillen van de drugshandelaren, houden totale samenlevingen in gijzeling. De traditionele aanpak werkt niet. We moeten wel iets anders proberen.

De overheid gaat de productie van marihuana reguleren. Geregistreerde gebruikers kunnen een bepaalde hoeveelheid wiet telen of kopen bij de apotheek. Als ze meer nodig hebben, moeten ze als patiënt behandeld worden.

Bescheidenheid

Een van de grondgedachten van Mujica's filosofie is bescheidenheid. We denken allemaal zo belangrijk te zijn, maar de wereld draait zonder ons ook door, zegt hij. Daarom gaat hij niet per definitie uit van het eigen gelijk, maar voert hij het beleid door waarvan hij meent dat het het beste voor zijn volk en de wereld is. Daarom biedt hij zijn diensten in Colombia aan om tot vrede te komen tussen de guerrillero's en de regering.

Je kan het met hem eens zijn of niet, vriend en vijand zijn het erover eens dat deze als bejaarde boer eruitziende president niet zoekt naar roem voor zichzelf, en wel helemaal niet naar geldelijk gewin.

Het argument dat bonussen voor bankiers moet rechtvaardigen, is dat als er niet dergelijke hoge beloningen gegeven worden, de goede mensen de bank niet willen leiden. José Mujica is het bewijs dat dit niet zo is. Sterker: als mensen alleen een positie willen bekleden vanwege het salaris, ga er dan maar van uit dat ze *niet* geschikt zijn. Hun eigenbelang plaatsen ze dan voor dat van de gemeenschap: dat maakt hen bij uitstek ongeschikt hun medemensen te leiden.

De 79-jarige Mujica die met een fractie van wat zijn collega's verdienen tevreden is, laat zien dat Plato geen ongelijk had. Wie oog heeft voor de wereld, vergeet zichzelf en zal zijn materiële behoeften nooit voorop plaatsen.

Referenties

1. Interview met NOS, zie: <http://nos.nl/artikel/611348-de-armste-president-ter-wereld.html>.
 2. Interview met Al Jazeera, zie: [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=...) Talk to Al Jazeera—Jose Mujica: 'I earn more than I need'.
-

Uw Vragen

Sterven en geboren worden

Wat gebeurt er met het bewustzijn van een kind als het overlijdt?

Antwoord

Onze definitie van sterven is het zich terugtrekken van het bewustzijn uit het stoffelijke lichaam. Als een kind komt te overlijden, dan is er, in theosofische zin, eigenlijk geen sprake van sterven maar van een mislukte geboorte. Voor de ouders zal dat misschien een schrale troost zijn, maar voor het wezen als zodanig – en dat moge misschien wel een troost zijn – is het helemaal niet zo'n rampzalige situatie. Het bewustzijn was bezig zich te manifesteren en dat proces is eigenlijk pas voltooid op het moment dat je ongeveer 21 jaar bent. Dan ben je weer precies degene die je was in een vorig leven. Stel dat zo'n kind op vier- of vijfjarige leeftijd komt te overlijden. Dat betekent in feite dat het bewustzijn niet helemaal was ingedaald. Het bewustzijn van het gestorven kind trekt zich daarom niet terug maar blijft in de aardse sfeer hangen, en zoekt een tweede mogelijkheid om geboren te worden. Misschien wel bij dezelfde ouders, want daar heeft het veel aantrekkingskracht tot ondervonden; anders was het de eerste keer daar ook niet terechtgekomen. Het kan natuurlijk ook zo zijn dat het in een gezin terecht komt dat daar heel erg op lijkt.

Vraag

De Theosofia leert dat bij het sterven de mens een terugblik heeft op het afgelopen leven. Hoe weet u dat dit inderdaad zo is? En hoe lang duurt zo'n panoramisch visioen?

Antwoord

De Theosofia, de Oude Wijsheid, is een gedachtestelsel dat niet gebaseerd is op speculatie maar op feiten, op waarneming. De gemiddelde mens verliest het zelfbewustzijn bij inslapen of sterven en kan de processen van de dood daarom niet bewust meemaken. Maar er zijn ook mensen die, omdat ze verder ontwikkeld zijn dan de gemiddelde mens, wel de processen van het inslapen en sterven bewust meemaken. Hun ervaringen zijn in de loop der eeuwen verzameld en opgetekend en die optekeningen zijn onderdeel van de Theosofia. Het panoramisch visioen, de terugblik die iedere stervende heeft op het voorbije leven, is een van die feiten die deze Meesters van Wijsheid en Mededogen, zoals ze genoemd worden, hebben opgetekend en gecontroleerd, overigens op een zeer wetenschappelijke manier. En zover ons eigen bewustzijn reikt, kunnen wij deze opgetekende feiten ook zelf controleren.

Ons panoramisch visioen is een zeer belangrijk moment van onze incarnatie. We trekken dan de ethische en spirituele lessen uit ons afgesloten leven. De duur van het panoramisch visioen is sterk afhankelijk van het bewustzijn van de mens. Iemand die een heel groot concentratievermogen heeft, die geneigd is zich bezig te houden met spirituele zaken, heeft een korter panoramisch visioen dan iemand die geen attractie tot spiritualiteit heeft. Een goede oefening waardoor je een helderder panoramisch visioen zult hebben, is de gewoonte om voor het slapen de gebeurtenissen van de afgelopen dag te overpeinzen. Het is niet zozeer een 'geheugenoefening':

het gaat erom vanuit je edelste inzichten op de dag terug te kijken, om er de spirituele lessen voor de volgende dag uit te kunnen halen. Daarmee oefen je je geestelijke concentratievermogen. Welnu, om een zeer algemeen antwoord te geven, kun je zeggen dat een panoramisch visioen van minimaal zo'n 2-3 uur tot 12-13 uur maximaal duurt, met een gemiddelde van 6 tot 7 uur. En nogmaals, dat hangt sterk af van de individuele mens, zijn spirituele ontwikkeling, zijn concentratievermogen en andere factoren.

Je ziet dus hoe voorzichtig je moet zijn als de artsen hebben geconstateerd dat de mens is overleden. Ons advies is dan ook om het zekere voor het onzekere te nemen en de overledene een flink aantal uren even rustig te laten liggen. Dus: in de sterfkamer niet gelijk het lichaam gaan wassen of scheren, en zeker niet gaan huilen of andere sterke emoties de vrije loop laten, want dat kan dat panoramisch visioen nadelig beïnvloeden.

Vraag

Gaat het initiatief om geboren te worden altijd uit van de reïncarnerende ego of ook van de vader en moeder? Wie is er eerst?

Antwoord

Het initiatief gaat uit van zowel de ouders als het kind. En eigenlijk gebruik je een verkeerd woord als je 'kind' zegt, want het is de reïncarnerende ego, een volledig mens, die het initiatief neemt. Daarmee bedoelen we niet dat een menselijke ego vanuit de rusttoestand die wij de dood noemen, zelfbewust een

beslissing neemt waar en wanneer hij geboren gaat worden. Het is een kwestie van attractie, van automatische processen die bepaald worden door vroeger opgebouwde relaties.

Drie wezens zijn in een vorig leven – of in vorige levens – een relatie met elkaar aangegaan. Die relatie wordt in een nieuw leven bestendig met de geboorte van een kind bij een ouderpaar. In feite spelen er nog een hoop andere relaties een rol: met de eventuele broers of zusters, de familie, de burens, de stad, het land, de beschaving. Er zijn tienduizenden relaties, en de reïncarnerende ego wordt precies tot dat ouderpaar en die omgeving aangetrokken waar hij zichzelf kan worden.

Vraag

Hoe kan het initiatief uitgaan van de reïncarnerende ego?

Antwoord

Als een zwaluw vanuit Afrika naar Nederland terugkomt, dan is de lente net zo vergevorderd dat de eerste vliegjes en muggen er zijn, zodat hij kan eten en hij zijn partner die op het nestje zit te broeden, voedsel kan geven. U kunt zich afvragen, wat is er het eerst: de zwaluw of de vliegjes? Ons antwoord is: het zijn tegelijkertijd optredende processen.

Het kan dus wel eens gebeuren – sterker nog, het gebeurt regelmatig – dat een echtpaar kinderen wil hebben en dat dat niet lukt. Dan ondergaat de vrouw meestal het ene na het andere onderzoek; ook de man wordt door de medici onder de loep genomen. Soms blijkt dan dat zowel bij de man als de vrouw er fysiek gezien niets aan de hand is. Maar waarom raakt ze nou niet in verwachting? Men noemt dat idiopatische onvruchtbaarheid. Men weet niet waardoor het komt.

En dan ineens, twee jaar later, raakt

de vrouw toch zwanger. Hoe zou dat nou komen? Toeval? Of zou het niet zo kunnen zijn dat de derde factor, die men niet onder de microscoop kon leggen, een stem in het kapittel had en nog niet klaar was. De reïncarnerende ego was nog niet klaar om terug te keren op aarde.

Het omgekeerde doet zich natuurlijk ook voor. De vrouw slikt de pil, bijvoorbeeld omdat ze zegt nog niet toe te zijn aan kinderen. Misschien wil ze eerst carrière maken. Ook dan raakt ze natuurlijk niet zwanger. Een geboorte is namelijk een samenwerkingsverband van minimaal *drie* mensen.

Pas als de weg vrij en de attractie op haar sterkst is, zal het reïncarnerende wezen zich daadwerkelijk manifesteren. Dat doet hij door een passende zaadcel en eicel ‘op afstand aan te sturen’. Bij de conceptie slaat de vonk als het ware over. De reïncarnerende ego heeft dan definitief contact gemaakt met het uiterlijke gebied.

Het gaat dus altijd om een samenwerkingsverband tussen drie wezens die in vorige levens een hechte relatie hebben opgebouwd, die in dit nieuwe leven opnieuw gestalte krijgt.

Vraag

Maar wat nu als die vrouw besluit om een abortus te plegen, wat gebeurt er dan?

Antwoord

Door abortus wordt de mogelijkheid van de reïncarnerende ego om zich te manifesteren, die het echtpaar op basis van de banden uit het verleden zou moeten bieden, afgesneden. Dat is natuurlijk erg ongunstig voor de reïncarnerende ego. Hij kan niet worden wat hij zou moeten zijn.

Maar u moet niet de verkeerde conclusie trekken dat dan geen enkele geboorte meer zou kunnen plaatsvinden. Mensen hebben attracties tot veel, heel veel

mensen. We hebben vele levens geleefd en vele banden met allerlei mensen opgebouwd. Zo'n reïncarnerende ego zou zich in dit geval tevreden moeten stellen met een tweede keus. Hij wordt automatisch aangetrokken tot een situatie die de op een na beste is. Dat kan in een ander gezin zijn. Ook kan het zijn dat de vrouw die de abortus pleegde na een jaar besluit wel een kind te nemen, opnieuw zwanger wordt en het kind nu wel houdt.

Abortus is vanuit de Theosofia dus zeker niet aanbevelenswaardig — en dat is nog voorzichtig geformuleerd. Door een ingreep verhinder je de gelegenheid van een menselijke ego om zeer waardevolle evolutionaire lessen op te doen in het uiterlijke bestaan. Het is het enorme gebrek in onze samenleving aan een goed onderbouwd begrip van de processen van sterven en geboorte, waardoor handelingen zoals abortus zo bijzonder veel voorkomen. De uitweg uit deze situatie zal nooit alleen kunnen liggen in het opstellen van geboden en verboden, maar veeleer in onze eigen pogingen om onze visie op leven en dood te verbreden en verdiepen — en te gaan leven naar onze ethisch meest universele inzichten.

Overwinnen van begeerten

Als je toegeeft aan iets lekkers, zul je uiteindelijk je behoefte aan dat lekkers verliezen. Kun je op deze manier boven die behoefte uitstijgen?

Antwoord

Nee, dat lukt niet, want die begeerte is er nog steeds. Mevrouw Blavatsky zegt in haar boek *De Stem van de Stilte* dat het toegeven aan een begeerte ‘om van je dorst af te komen’ vergelijkbaar is met zeewater drinken om je dorst te lessen. Hoe meer je drinkt, des te groter wordt je dorst.

Dat dit zo is, zien we overal om ons heen. Denk bijvoorbeeld aan een kind dat zeurt om een eigen tv op zijn kamer. Als de ouders ervan af willen komen door de tv aan het kind te geven, zal hij de eerste week, en misschien de eerste drie maanden tevreden zijn. Maar dan wil hij extra zenders, of een andere technische nieuwigheid. Hoe meer je tracht die wensen te vervullen – en we hebben het nu niet over apparaten die functioneel, van directe waarde zijn – hoe meer je zo'n kind vastnagelt aan het uiterlijk gebied, waar alleen maar tijdelijke pleziertjes en vooral veel ontevredenheid en lijden heersen. De praktijk van het leven laat zeer veel van deze voorbeelden zien, in onze samenleving.

Vraag

Maar toch heb ik het idee dat als je iets honderd keer hebt gedaan, dat je er dan los van raakt.

Antwoord

Nee, ik denk dat u hier een denkfout maakt. Je bent niet losgekomen van de begeerte, het is alleen zo dat het bevredigen van die begeerte niet tot een duurzaam geluk leidde. Maar die begeerte is er nog steeds. Ze zal zich op iets anders richten.

Als het zo zou zijn dat naarmate je iets veel doet, je er los van komt, dan zou de verslaafde aan sigaretten alleen nóg meer moeten roken en de alcoholist nóg meer moeten drinken. We weten allen dat dit niet het geval is.

Toegeven aan een begeerte in de hoop ervan af te komen is goed te vergelijken met honderd keer tegen een muur oplopen, totdat je in de gaten krijgt dat er ook een deur is waardoor je naar buiten kan. Je kunt er natuurlijk – door veel lijden – proefondervindelijk achterkomen dat het bevredigen van persoonlijke, op jezelf gerichte begeerten

er niet toe bijdraagt dat je gelukkiger wordt. Maar je kunt ook van tevoren een visie opbouwen en nagaan wat voor soort begeerte het is, wat zijn aard is, en of het bevredigen van die begeerte je daadwerkelijk gelukkig maakt — of dat het geluk veel meer ligt in andere toestanden van bewustzijn of in andere aspecten van het mens-zijn.

Het kan zo zijn, en het is helaas vaak het geval, dat mensen door lijden erachter komen dat er een veel simpeler weg is naar duurzaam geluk.

Welnu, een van onze belangrijkste doeleinden als Theosofisch Genootschap is, om de mensen die andere methode aan te reiken, waardoor ze hun leven vanuit inzicht en idealen kunnen vormgeven en daardoor ook gelukkiger in het leven kunnen staan.

Wat was er eerder: mensen of religies?

Uit de Theosofia volgt dat de mens vele miljoenen jaren bestaat. Ook kennen we heilige boeken die zeer oud zijn. Wat was er eerder: mensen of religies?

Antwoord

U moet een verschil maken tussen religie en godsdienst. Het woord religie is afgeleid van het Latijnse werkwoord *religare* – je weer verbinden met – wat hetzelfde inhoudt als het Sanskrit-woord Yoga, eenheidsbeleving. Er is nog een andere afleiding van dat woord religie, namelijk van *relegere*. Dat betekent 'weer lezen', in de zin van je edelste gedachten steeds beter in praktijk proberen te brengen. Ook die betekenis zit in Yoga. Want Yoga betekent ook 'juk', het bijeenbrengen van twee ossen, oftewel jezelf discipline opleggen en 'het juk op je nemen', en op die manier de twee ossen verenigen. Kortom: door discipline eenheid bereiken, dat is religie. Zo'n innerlijk streven heeft weinig of

niets te maken met godsdienst, met 'God of de goden dienen', met het brengen van uiterlijke offers en dergelijke. Iedereen heeft het religieuze element in zich. Dat merken we als we een zonsopgang bekijken en daar stil van worden, en ons afvragen 'wat zit er achter die natuur, achter dat leven?' Of als we geconfronteerd worden met een sterfgeval en ons afvragen 'waar is hij nu?' Dat zijn religieuze vragen, en om over die vragen na te denken hoeven we natuurlijk van geen enkele geloofsgemeenschap lid te zijn. Toch is dat een religieus element.

Het wakker roepen van eenheidsbesef, het oorspronkelijke doel van religie, daar draait het volgens ons om. En natuurlijk mogen mensen zich verenigen in groepen om dat samen te belijden en te bestuderen, daar is niets mis mee. Mits ze maar beseffen wat religie is, en mits ze dus maar niet *hun* interpretatie, *hun* waarheid aan anderen gaan opleggen, want dan ontstaan ellende en degeneratie.

Met andere woorden: er is altijd religie geweest. Vanaf het eerste begin dat de mens mens is, vanaf het moment dat zijn denken ontwaakte, zijn er religieuze aspecten in de mens actief geweest. Sterker nog: een mens die niet religieus is, die het religieuze element in zichzelf niet gebruikt, zo'n mens is spiritueel, mentaal en psychologisch kreupel. Zoals je ook mentaal kreupel kunt zijn als je het wetenschappelijke element in je niet gebruikt, of inzichtelijk kreupel bent als je het filosofische element – vragen als 'waarom zijn de dingen zoals ze zijn' – verwaarloost. Religie, de vragen over de zin van het leven, filosofie, de waarom-vragen, en wetenschap, de vragen over hoe de dingen werken, zijn drie wezenlijke elementen in de mens, en die moeten met elkaar in evenwicht zijn.

Activiteiten Agenda

Lezingen in Den Haag mei 2014

Theosofia, de synthese van de toekomstige Religie, Filosofie, Wetenschap

Eén van de grootste oorzaken van de verwarring die er in onze samenleving heerst, is de opvatting dat religie, filosofie en wetenschap drie verschillende zaken zijn 'die zich niet met elkaar moeten bemoeien'. Velen denken nog steeds dat religie per definitie 'onwetenschappelijk' is, en wetenschap altijd 'areligieus'. Het is een misverstand met grote gevolgen voor onze menselijke samenleving: in vele godsdiensten wordt ten onrechte het zelfstandig denken niet gestimuleerd of zelfs onderdrukt, en in vele takken van wetenschap heerst de opvatting dat 'er niets anders kan bestaan dan de stoffelijke verschijnselen die onze meetinstrumenten kunnen meten' (hoewel men deze stelling helemaal niet kan bewijzen!).

In deze lezingenserie zult u een totaal andere visie hierop horen: een visie die in alle tijden en culturen onderwezen werd door de grote Wereldleraren, momenteel vaak de 'Theosofia' genoemd. Hierin vinden we de sleutels om te begrijpen wat Religie, Filosofie en Wetenschap in feite zijn: drie aspecten of facetten van onze zoektocht naar waarheid. Deze drie aspecten vullen elkaar aan, sterker nog, ze kunnen niet zonder elkaar, want de een zonder de ander is gehandicapt. We schrijven ze met een hoofdletter omdat er een groot verschil is tussen Religie in universele zin en religies (de min of meer beperkte uitingen ervan), Filosofie en filosofieën, en Wetenschap en wetenschappen. In deze laatste lezingen van het seizoen staat zelfwerkzaamheid centraal: wij allen kunnen bouwen aan de toekomstige Religie-Filosofie-Wetenschap; bouwen aan een samenleving waarin aan *alle* mensen logische, rechtvaardige en inspirerende oplossingen gegeven worden voor de grote levensproblemen waarmee nu zo ontzaglijk wordt geworsteld.

30 april	Religie , Filosofie, Wetenschap
07 mei	Religie, Filosofie , Wetenschap
14 mei	Religie, Filosofie, Wetenschap

De International Theosophy Conference 2014:

*Theosophy, Unity and Helping
the World ... where do we go
from here?*

Naarden, 15-18 augustus

De International Theosophy Conferences (ITC) is gewijd aan het verspreiden van de oorspronkelijke Theosofie en wordt ondersteund door theosofische organisaties, groepen en onafhankelijke studenten over de hele wereld. Voor de komende ITC-conferentie functioneert Stichting I.S.I.S. als de lokale organisator en een van de gastheren. Ieder die een actieve rol speelt in de Theosofie is welkom als deelnemer en kan zich inschrijven op de website van het ITC: www.theosconf.org. Er is een beperkt aantal plaatsen in de zaal. Het thema wordt uitgewerkt in een aantal korte inleidingen, steeds gevolgd door workshops, met Engels als voertaal. Op deze website vindt u ook informatie over onder andere kosten en overnachtingsmogelijkheden. Het thema is van groot belang voor de toekomst van de Theosofische Beweging; enkele zeer inspirerende gedachten hierover vindt u in dit nummer van *Lucifer*, in het artikel 'Waarom de Theosofie niet haar rechtmatige plek in de wereld heeft'.

Ga naar:
www.stichtingisis.org
*voor het complete
lezingenoverzicht*

Lucifer®

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters, Rob
Goor, Astrid Kramer

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactieadres: Joke de Jong-van Wijk,
Mosselkreekstraat 53,
4335 TG Middelburg,
Tel. 0118-436394
(b.g.g.: 070 - 346 15 45)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 25,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 20,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 3,75
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruyterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.stichtingisis.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

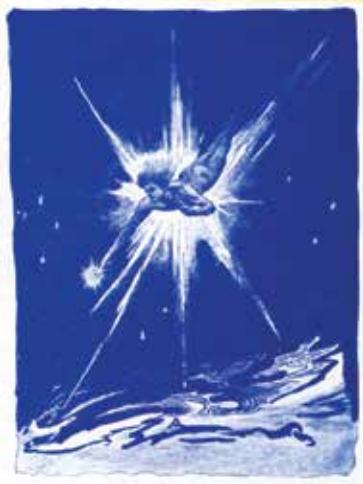

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)